

INNEHÅLL

	Sid
FÖRORD	1
INLEDNING	2
OVANÅKERS KOMMUN	3
ÖVERSIKTSPLANEN	7
Hur planen är uppbyggd	7
Medborgarinflytande	7
Den nya översiktsplanens huvudfrågor	8
VERKSAMHETER	15
Varuframställning	15
Tjänster	24
Bostäder, fritidshus och annat byggande	25
Fritid, friluftsliv och turism	29
Varu- och persontransporter	30
Teknisk försörjning	32
ÖVERSIKTSPLANEKARTA (förminskad)	36
PLANKARTAN OCH OMRÅDESBESKRIVNINGAR	38
Kartredovisning	38
Användning av mark och vatten	38
Särskilda intressen	42
Områdesbeskrivningar	43
UTLÅTANDE EFTER UTSTÄLLNING	62
LÄNSSTYRELSENS YTTRANDE	65
KOMMUNFULLMÄKTIGES ANTAGANDEBESLUT	70

Bilaga: Översiktsplanekarta skala 1:100 000

Omslagsfoto: Väingsbo från luften
Foto: Göran Unger

BLANK

FÖRORD

Översiktsplanen består av ett kompendium och en plankarta. Som komplettering finns ett antal inventeringskartor som redovisar särskilda intressen.

Kompendiet består av två delar; en bakgrund/verksamhetsbeskrivning och en planbeskrivning.

Planarbetet har skett i projektform och utgått från den programförklaring som kommunstyrelsen antog i december 1995. Kommunstyrelsen beslutade då att utse en politisk styrgrupp bestående av Ove Norén (c), Jan Wahlman (s), Birgitta Ohlsson (mp), Torsten Haglind (s), Elisabet Eriksson (c) samt Tage Vendelberga (kd). Ove Norén ersattes av Björn Mårtensson i november 1997.

Den politiska styrgruppen har till sitt förfogande haft en projektledningsgrupp bestående av samhällsbyggnadschef Göran Unger (huvudansvar t o m 1997, därefter Arne Stenberg), arkitekt SAR Niklas v. Zweigbergk, Z arkitektkontor AB, Gävle (planförfattare), PBL-samordnare Arne Stenberg, miljöinspektör Åsa Törngren samt Agenda21-samordnare Annette Källman.

Detta översiktsplanearbete är dessutom ett pilotprojekt för att utveckla GIS (Geografiska Informations System) inom den fysiska översiktsplaneringen. Plankarta och textkompendium är helt digitala. Mätingenjör Patrik Uhras och karttekniker Marit Andersson har stått till projektledningens förfogande i detta GIS-arbete.

Samråd enligt reglerna i plan- och bygglagen har skett under tiden december 1996 - mars 1997. Särskilda temamöten för alla intresserade hölls inom ämnesområdena kulturminnesvård, naturvård/friluftsliv samt jord/skogsbruk. Informationstidningen SALUS har skrivit om översiktsplanen och givit läsarna möjlighet att lämna sina synpunkter.

Efter samrådet reviderades planen och utställdes därefter enligt plan- och bygglagens regler under tiden 2 november 1998 - 15 januari 1999. Den utställda planen har reviderats i huvudsak med anledning av yttranden under utställningstiden.

Kommunfullmäktige antog planen den 13 december 1999.

I slutet av detta dokument finns utlåtande efter utställning, länsstyrelsens yttrande i sin helhet samt kommunfullmäktiges antagandebeslut.

Ovanåker i december 1999

Björn Mårtensson

Kommunstyrelsens ordförande

INLEDNING

Hur skall marken och vatten-områdena i Ovanåkers kommun användas i framtiden? Hur kommer landskap och bebyggelse att utvecklas? Det är frågor som behandlas i den här översiktsplanen, som är kommunens andra i ordningen.

Kommunens första översiktsplan kom 1990, och mycket i den är fortfarande aktuellt. Översynen nu skall anpassa planen till samhällsutvecklingen och till aktuella frågor om miljö, långsiktig hållbar utveckling och kretsloppstänkande. Planen behandlar också frågor om kulturminnesvården, fritidsbebyggelsen och strandskyddet. Hur skall Ovanåkers unika bebyggelsemiljöer kunna skyddas i samarbete med fastighetsägarna? Kan man t ex tillåta fler fritidshus i strandlägen än nu? Sådana frågor skall diskuteras mot bakgrund av planen.

Den nya översiktsplanen skall också uppfylla kraven i plan- och bygglagen, som ändrades den 1 januari 1996. Bland annat skall planen redovisas tydligare så att den blir lättbegriplig. En avsikt är att förstärka medborgarinflytandet. Alla intresserade skall kunna påverka och tillföra något till planen. Då kan den bli

ett gemensamt diskussionsunderlag och en samlad plattform att stå på i fortsättningen.

Tidigare planläggning var ofta inriktad på förändringar, men just nu byggs inte mycket nytt. Det är en bra tid att tänka efter före.

Översiktsplanen kan inte beordra framutveckling, men den kan formulera frågor om hur vi skall bevara och bygga vidare på det som redan finns. Det gäller både bebyggelse, orörd natur och andra tillgångar. Vi måste se det befintliga som en resurs, inte som en belastning eller hinder för utveckling.

Kommunstyrelsen antog i november 1995 en programförklaring för översiktsplanen, där mål och huvudinriktning för både helheten och enskilda ämnesområden i planen formuleras. Arbetet har i huvudsak byggts på denna programförklaring. Efter samrådet vintern 1997 formulerades en viljeinriktning som anger hur inkomna synpunkter skall påverka den reviderade planen. Översiktsplanen ställdes därefter ut enligt reglerna i plan- och bygglagen.

Hylströmmen

Foto Niklas v. Zweigbergk

OVANÅKERS KOMMUN

Ovanåkers kommun ligger i Hälsinglands inland, tillhör Gävleborgs län och har ca 13 000 invånare. Kommunens yta är drygt 2 000 km², varav ca 150 km² är sjöar. Av landarealen är 80 % skog. Voxna älv med biflöden rinner genom kommunen.

De två största tätorterna är Edsbyn och Alfta. Bortsett från bebyggda områden i östra delen av Voxnans dalgång kan merparten av kommunen karaktäriseras som utpräglad glesbygd med ett vackert landskap i kuperad terräng, där de högsta bergen närmar sig 500 meter över havet.

Näringslivet har sedan länge dominerats av skogsbruk, träförädling och verkstadsindustri. Flera små familjeföre-

tag har med tiden utvecklats till stora enheter. Från Edsbyn och Alfta styrs företag med stora exportvolymerna och med ett imponerande internationellt kontaktnät. Här finns företag som tillverkar träemballage, kontorsmöbler, plywood, svarvade produkter, fönster och dörrar till byggnadsindustrin, verkstadsprodukter och produkter för rehabilitering. Totalt finns ca 700 registrerade företag i kommunen. De nio största företagen har tillsammans drygt 1 250 anställda.

Grannkommuner är Ljusdal och Bollnäs i Gävleborgs län och Falun och Rättvik i Dalarnas län. Största tätort i kommunens närhet är Bollnäs, där bl a stambana och sjukhus finns.

Utvecklingstendenser

Kommunens **befolkning** har minskat varje år sedan en topp år 1990, totalt med 450 personer fram till 1997. Det innebär i genomsnitt 70 färre invånare per år. Av minskningen beror ungefär två tredjedelar på utflyttning och resten på att det föds förhållandevis få barn inom kommunen.

Åldersfördelningen visar på ett överskott av äldre och motsvarande underskott av yngre jämfört med riksgenomsnittet. Siffrorna är dock inte ovanliga för en landsbygdskommun. I hela åldersgruppen 10-64 år är det ett stort överskott på män (totalt 11% fler män än kvinnor), och mest markant är denna skeva fördelning i åldersgrupperna 20-24 år och 45-49 år. Orsaken tycks vara att unga och medelålders kvinnor är mindre benägna att stanna kvar i kommunen än de jämnåriga männen. Man kan förmoda att detta sammanhänger med det utbud av utbildning, fritidssysselsättningar, service och arbetstillfällen som finns i kommunen.

De senaste årens befolkningsminskning sammanhänger givetvis också med förändringar i kommunens **näringsliv**. 1960-1980 försvann ca 1 100 arbetstillfällen i jord- och skogsbruket, men lika många kunde nyanställas i den expanderande industrin under samma tid. Samtidigt växte den offentliga sektorn. Så sent som 1989 var det svårt att rekrytera personal till företagen, bl a på grund av bostadsbrist. 1991-92 inträffade stora förändringar då 1 200 av totalt 2 700 industriarbeten försvann genom nedläggningar och andra strukturförändringar. Genom nyföretagande och stora ansträngningar ligger arbetslösheten nu på samma nivå som i övriga Gävleborgs län. Flera av de nya företagen har en hög kunskapsprofil, och det finns en mångårig erfarenhet av export inom stora delar av kommunens näringsliv. Under 1996 inleddes grafitbrytning i den nya gruvan i Kringeltjärn. Den etableringen kan verka förnyande även på den lokala företagsamheten.

Andelen sysselsatta i offentlig verksamhet är förhållandevis låg. Inom kommunen finns inte mycket statlig verksamhet och inte heller något sjukhus.

Utbildningsnivån i hela Gävleborgs län ligger under riksgenomsnittet, och det gäller även Ovanåkers kommun. Hälften av befolkningen mellan 26-64 år har bara grundskola eller folkskola, och endast 10 % har eftergymnasial utbildning av något slag. Sedan 1995 finns gymnasieskola i Edsbyn med 340 platser inom sex program (1998). Dessutom finns kommunal vuxenutbildning och ett utbud av högskolekurser i samarbete med Högskolan Gävle/Sandviken.

Ny teknik som man hoppas kan bidra till nya arbetstillfällen består till stor del av datorer och ett modernt telenät med AXE-system och kapacitetsstarka ledningar för dataöverföring. I kommunen finns numera dessa grundförutsättningar för utveckling.

För att nya företag skall etablera sig och ge upphov till ökad befolkning och därmed bättre service och ekonomi krävs dock mer. Kommunen måste framstå som en plats där så mycket som möjligt upplevs positivt. Till fördelarna i Ovanåkers kommun hör att kommunen inte har så stor organisation och därmed blir förhållandevis lätt att överblicka och få kontakter inom, att landskapsbilden

med berg, dalar, skogar och sjöar är tilltalande, att det finns spännande och intressanta kulturmiljöer, goda möjligheter till naturupplevelser med fiske, jakt, bärplockning och annat i den stora glesbygden. Positivt är också att en mindre kommun ofta har en mycket bra vardagsservice där butiker, barnomsorg, skolor och sjukvård på basplanet fungerar bekymmersfritt. På landsbygden kan man också hitta förhållandevis billiga bostäder med gott om plats i en lugn omgivning. För en småbarnsfamilj är det här fördelar som gör livet enklare.

Å andra sidan kan kommunikationerna till kommunen vara bättre och utbudet av utbildning och arbetstillfällen ännu större. Av ungdomarna kanske Ovanåker inte upplevs som tillräckligt spännande med disco, konserter, häftiga affärer, folksamlingar med oväntade möten och annat som man uppskattar då.

Om befolkningen ökar så växer också underlaget för handel och annan service, ekonomin utvecklas och det blir rent allmänt mer fart och fläkt i samhället som i sin tur kan locka till sig ytterligare företagare och invånare. Det innebär att nya företag och ny inflyttning kan ge en spiraleffekt som är positiv. Omvänt blir en nedåtgående utveckling ofta självförstärkande och måste därför motarbetas kraftigt.

Den första studentkullen från Voxnadalens gymnasium, 3 juni 1998
Foto: Rune Brolin

Kommunala mål

Just nu pågår arbete med projektet Fördel Ovanåker, som är en viktig grund i den pågående utformningen av kommunens mål och strategier för framtidens utveckling.

Tills vidare finns därför inte något formellt antaget kommunprogram, men kommunledningen har ändå uttalat några viktiga övergripande mål i programförklaringen för översiktsplanen. Den nuvarande befolkningsminskningen skall hejdas. Andelen ungdomar, särskilt kvinnor, skall öka. För att uppnå detta skall kommunen göras mer attraktiv, särskilt för ungdomar och kvinnor.

Ett mer differentierat näringsliv skall komplettera arbetsmarknaden. Fler arbetstillfällen för kvinnor och ungdomar och sådana som kräver välutbildad arbetskraft skall eftersträvas.

Infrastrukturen av vägar, järnvägar, utbildning, tele- och datakommunikationer och service skall vara väl utbyggd. S k mjuka faktorer skall beaktas mer än tidigare. Nya krav på god boendemiljö, kulturutbud och fritidsaktiviteter, skall tillgodoses.

Förnyelseprojektet Fördel Ovanåker med stöd från EU har startat inom kommunen. Huvudsyftet är att bereda väg för en process som kan stoppa den rådande utvecklingen med befolkningsminskning, hög arbetslöshet och försvagad kommunal ekonomi. Projektet är fristående från den ordinarie kommunala organisationen. Nya idéer som kan bidra till en positiv utveckling skall fångas upp och bearbetas. Förslag till program, åtgärder, projekt m m skall upprättas. Arbetet skall ske i olika faser, från att skapa probleminsikt till att följa upp de utvecklingsaktiviteter som projektet resulterar i.

LJUSNAN

TIDNING FÖR HÄLSINGLAND

Ökar mest i länet

Vecka 20 • Nr 108 • Årgång 86

TISDAG 12 MAJ 1998

Tel 0278-275 00 Lösnr 10-

Allt fler får arbete

Företagen i Ovanåker behöver nyanställa minst 100

Företagen i Ovanåker behöver nyanställa minst hundra personer fram till 1999. Det visar de prognoser om arbetsmarknaden och dess behov som arbetsförmedlingen i Edsbyn sammanställt.

- Jag är inte förvånad över behovet av

nyanställningar och att det blir bättre och bättre, säger Christina Ungh, chef på arbetsförmedlingen i Edsbyn.

Nyanställningar görs också på Elektrosystem i Söderhamn.

- När jag började för fyra år sedan var

vi 15 anställda. Nu hinner jag knappt lära känna alla nya som kommer, säger Tomas Grip från Bollnäs.

I dag jobbar 67 personer på Elektrosystem, och vid sekelskiftet närmare 100.

Sidan 8

Glädjande information om arbetstillfällen i kommunen
Ljusnan den 12 maj 1998

Kommunala program och planer

Följande antagna program och planer berör den reviderade översiktsplanen.

- Programförklaring för Översiktsplan 96 Kommunstyrelsen november 1995
- Tätortsplan Edsbyn Kommunfullmäktige 1992
- Centrumplan Edsbyn Kommunfullmäktige 1992
- Tätortsplan Alfta Kommunfullmäktige 1995
- Centrumplan Alfta Kommunfullmäktige 1993
- Översiktsplan Norr Kyrktjärn Kommunfullmäktige 1996
- Program för detaljplaner Edsbyn Syd-öst Kommunfullmäktige 1991
- Översiktsplan biblioteksområdet Edsbyn Kommunstyrelsen 1993

- Kulturvårdsprogram Edsbyn Kommunfullmäktige 1987
- Kulturvårdsprogram Alfta Kommunfullmäktige 1989
- Fiskeplan Kommunstyrelsen 1993
- Näringspolitiskt handlingsprogram Kommunfullmäktige 1997

Ett annat dokument som anknyter till översiktsplanen och haft stor inverkan på materialet är Ovanåkers lokala Agenda 21. En samrådsredovisning som redovisar övergripande mål och strategier inom olika delområden presenterades i december 1997. Ledningsgruppen för Agenda 21 Ovanåker föreslår att en uppföljning sker år 2000 och att ansvaret för detta skall ligga på kommunstyrelsen.

Mellankommunalt samarbete

Ovanåker kommun är en förhållandevis liten kommun och är delvis integrerad med sina grannkommuner vad gäller arbetsmarknad, utbildning, kommunikationer m m. Framför allt har Ovanåker och Bollnäs mycket gemensamt.

Samarbetet med grannkommunerna har utökats på senare tid, särskilt med Bollnäs kommun. Ett projekt är Hälsinge KUR (kommunalt utbildningsråd). Det handlar om gemensamma utbildnings-satsningar som även innefattar högskoleutbildning. Fler exempel på mellankommunalt samarbete finns. Hälsingerådet är ett informellt samarbetsforum

som bl a resulterat i Inköp Hälsingland, där landskapets kommuner har bildat en gemensam inköpsorganisation. HälsingeNet AB handlar om att bygga upp en konkurrenskraftig IT-infrastruktur framför allt för offentlig förvaltning, skolor och näringsliv i Bollnäs och Ovanåker. Ytterligare ett exempel är Hälsingeturism. Projekten Bergslagsdiagonalen och Atlantbanan är samarbeten kring viktiga infrastrukturfrågor tillsammans med flera andra berörda kommuner och länsstyrelser. Avfallshantering sker tillsammans med Bollnäs i ett gemensamt bolag, BORAB.

ÖVERSIKTSPLANEN

Översiktsplanen är ett dokument som kommunen upprättar i samråd med statliga och andra myndigheter och med kommuninvånarna.

Planen har flera funktioner. Den skall bl a vara ett gemensamt handlingsprogram som visar hur kommunen ser på användning av mark och vatten och på hur olika verksamheter skall bedrivas. Planen skall också ge vägledning inför beslut i plan- och byggfrågor.

Hur planen är uppbyggd

Kommunens avsikter att bevara eller förändra beskrivs ibland bäst genom att avgränsa markområden på en karta och ange vilka mål kommunen har just där. Det kan gälla platser där man vill hålla öppet för utbyggnader eller områden med starka bevarandebestämmelser. Men kommunens vilja kan inte alltid redovisas på det sättet. Mer allmänt hållna mål om biologisk mångfald, allmän hänsyn till naturvård eller äldre bebyggelse, energibesparing, ren luft och rent vatten, levande landsbygd är exempel på detta.

Översiktsplanen innehåller därför en **plankarta med en anknytande beskrivning** över vad som gäller inom de geografiskt markerade områdena. Dessutom finns en **genomgång av olika verksamheter** som utmynnar i allmänt formulerade mål för en önskad utveckling. Faktauppgifter om kommunen ingår också i materialet. Vissa inventeringar och annat bakgrundsmaterial redovisas som bilagor.

Medborgarinflytande

Plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om samråd när översiktsplanen upprättas. Det innebär att alla kommunmedborgare och organisationer har rätt

Dessutom utgör den en överenskommelse mellan kommunen och länsstyrelsen om hur **riksintressena** inom kommunen skall tillgodoses.

Översiktsplanen kan ses som en katalog över vad som skall gälla för mark- och vattenanvändning och miljöfrågor i hela kommunen. Den skall också vara en bakgrund till diskussioner om kommunens framtida utveckling, men den är inte juridiskt bindande som en detaljplan.

Plankartan omfattar hela kommunen och visar den nuvarande användningen av mark och vatten. Kartan uppger också i stora drag om kommunens avsikter inför framtiden genom att ange planerade och önskade förändringar inom vissa områden, hinder som gäller för visst byggande, utpekade intresseområden för bevarande av olika slag m m. Till kartan finns en kortfattad **teckenförklaring**. Den anknytande **beskrivningen** anger innebörden av de olika sätt att använda mark och vatten som anges på kartan. Den beskriver också vad som gäller inom områden med särskilda intressen, t ex för naturvården, friluftslivet eller kulturminnesvården.

Verksamhetsbeskrivningen kommenterar de mänskliga verksamheter som formar vårt samhälle och vår miljö. För varje verksamhet beskrivs nuvarande förhållanden och aktuella utvecklingstendenser. Slutligen formuleras mål och handlingsvägar som avses leda till en önskad utveckling.

att lämna synpunkter på planen under arbetets gång.

Om samrådet skall kunna utvecklas till en form av verkligt medborgar-

inflytande måste en rad villkor uppfyllas. Materialet skall vara tydligt och lättläst. Samrådsgrupperna bör inte vara för stora. Samrådet skall starta i ett tidigt skede i planprocessen, innan det finns ett i princip färdigt förslag som är svårt att ändra i. Processen måste få ta viss tid. Kommunen måste som planansvarig inta en intresserad och lyssnande attityd och ta tillvara de åsikter,

kunskaper och intresse för frågor om framtidsutveckling som finns hos enskilda och inom sammanslutningar. Kommunen skall även stödja utvecklingsbara förslag till förändringar som kommer fram och uppmuntra till eget ansvar, men måste alltid fylla sin uppgift att samordna synpunkter och ta tillvara allmänna intressen.

2000-talets beslutsfattare äter lunch i Lillboskolans matsal
Foto: Rune Brolin

Den nya översiktsplanens huvudfrågor

Ovanåkers nuvarande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige år 1990. Planen redovisar kommunens dåvarande viljeinriktning i frågor om fysisk planering som bebyggelseutveckling eller bevarande. Som underlag fanns ett stort kunskapsmaterial, bl a i form av inventeringar inom olika sektorer. Större delen av detta underlagsmaterial är fortfarande aktuellt.

Att översiktsplanen nu ses över och revideras har flera orsaker. **Utvecklingen i samhället och synen på planläggning** har på flera sätt blivit en annan än vad man förutsåg i slutet av 1980-talet. Frågor om **miljö, långsiktigt**

hållbar livsstil och kretsloppstänkande har fått ökad genomslagskraft under de senaste åren. **Plan- och bygglagen (PBL) ändrades** från den 1 januari 1996. Dessa generella ämnesområden tas upp som tre huvudfrågor i översiktsplanen.

Två särskilda frågor behandlas på annat sätt än tidigare. För det första gäller det hur **kulturhistoriskt intressant bebyggelse och värdefulla kulturlandskap** bäst kan bevaras. För det andra behandlas **Voxna älv** med tillhörande avrinningsområde också särskilt. Även dessa ämnen blir därmed huvudfrågor i översiktsplanen.

Samhällsutveckling och planläggning

Planläggning för bebyggelse och andra förändringar av markanvändningen har förekommit sedan mycket lång tid tillbaka. Eftersom planläggning är ett redskap för samhällsutvecklingen är det naturligt att synen på hur den fysiska planeringen skall gå till skiftar under olika tider med skilda förutsättningar beträffande utvecklingen.

Under **industrisamhällets** uppbyggnad var tidsandan oftast starkt utvecklingsinriktad. Planeringen syftade i huvudsak till att genomföra konkreta projekt, men ägnade inte så stor uppmärksamhet åt projektens konsekvenser för omgivningen. Tydliga konflikter, t ex mellan bostadsområden och industris buller och utsläpp, löstes vanligen genom att hålla isär verksamheterna geografiskt.

I första hand planlades städerna, där expansionen var stark och markbehovet för nya verksamheter stort under utvecklingsperioderna. Senare kom turen också till mindre tätorter. Landsbygden däremot betraktades för det mesta som en obegränsad resurs. Där kunde man placera industrier och grustag, bygga vägar och fritidshusområden eller hugga ner all skog utan värst mycket prövning av allmänna intressen. Undantagna var bara vissa unika objekt, oftast av mycket stort turistiskt intresse.

När det efter hand stod klart att förändrad användning av mark och vatten ofta påverkar andra intressen negativt uppstod krav på en starkare samhällsstyrning.

I början av **1950-talet** stiftades lagar om naturvård, strandskydd och friluftsliv. Strax dessförinnan hade ny bygglagstiftning införts, och med hjälp av översiktlig planering i form av regionplaner och generalplaner började man skaffa sig överblick över de växande tätorterna. Tidens nyckelord är industriell utveck-

ling, inflyttning till tätorter, standardhöjning och så småningom miljöprogrammet. Miljöfrågor började diskuteras på allvar först senare, när olägenheterna med okontrollerade avloppsutsläpp, luftföroreningar, buller och bekämpningsmedel blev uppenbara.

1970-talets fysiska riksplanering karaktäriserades av hushållning med naturresurser och omfattade hela landet. Här definierade man vissa kuststräckor, vattendrag och speciella områden som riksintressen av olika slag och gav dem skydd mot ytterligare exploatering. Markanvändningsplaner som omfattade hela kommunens yta blev obligatoriska i alla kommuner. Under samma tid lyftes frågor om bevarande och vård av äldre hus och bebyggelseområden fram.

Efter en hektisk period i slutet av 1980-talet ligger byggandet nu på en mycket låg nivå. Det mesta talar för att man inte bör räkna med någon större uppgång under en nära framtid annat än i landets mest expansiva regioner.

I tider med stark utveckling syftar planeringen oftast till nyproduktion och är klart inriktad på utveckling och genomförande. När utvecklingens drivkrafter mattas av blir frågor om hushållning, bevarande och vård viktigare.

Just nu är begreppen omflyttning, tätortsutbyggnader och allmän expansion inte så aktuella i Ovanåkers kommun. Därför måste de resurser som redan finns bli huvudingredienser i ett framtida förändringsarbete. Det kan gälla hur man använder det befintliga byggnadsbeståndet i form av bostäder och lokaler, hur jordbruksmarken i det öppna landskapet skall hävdas och brukas i dagens situation eller hur man bäst drar nytta av orörd natur, tystnad och svängrum i landskapet som finns i kommunens glesbygd.

Det långsiktigt hållbara samhället

Miljöfrågor av olika slag har avlöst varandra i debatten under åtskilliga år. Nedsmutsade vattendrag och förorenad luft följde i det tidiga industrisamhällets spår. Utsläpp av miljögifter orsakade stora skador. Larmklockor om sinande naturresurser och brist på energi har ringt. Skogsbesprutning, bilavgaser, regnskogsavverkning och nedbrytning av ozonskiktet är exempel på företeelser som diskuterats mycket under de senaste årtiondena.

Mycket har gjorts hittills för att förbättra miljön och minska de påvisbara olägen-

heter som människans hantering av naturresurserna givit upphov till. Men det går inte att bara angripa enstaka symptom. Hela naturen måste betraktas som ett stort, samverkande system, som styrs av naturlagar vilka människan måste ta hänsyn till för sin överlevnad på lång sikt.

Frågor om miljö, långsiktig hållbar utveckling och kretsloppstänkande kom upp med stor genomslagskraft efter FN:s konferens i Rio de Janeiro år 1992. Det var där som begreppet Agenda 21 lanserades.

Inom barnomsorgen har kretsloppstänkandet varit naturligt i flera år
Foto Åsa Törngren

Målet är att uppnå en långsiktigt hållbar och rättvis utveckling över hela jordklotet. Förbrukningen av ändliga naturresurser skall minska, och natur- och kulturvärden skall inte förstöras. Utvecklingen skall undanröja fattigdom och få den globala miljösituationen

under kontroll. Det handlingsprogram som antogs vid konferensen betonar vikten av att hela samhället skall engageras i utvecklingsarbetet. Lokala handlingsprogram - lokala Agenda 21 - utarbetas för kommuner över hela världen. Programmen skall bidra till att

ändra vårt beteende i miljöfrågor i vardagslivet.

Det innebär att alla måste hjälpas åt i det dagliga och normala livet. Den som vet hur helheten fungerar förstår att det ytterst är enskilda människor och deras handlingar som påverkar miljön. Den som förstår varför kretsloppstänkande är så viktigt inser också att alla kan medverka i processen genom att förbruka mindre råvaror, bidra till återbruk eller minska föroreningar. För att uppnå en långsiktigt uthållig samhällsutveckling fordras därför en slags allmän mobilisering, där etablerade tankemönster och livsstilar ifrågasätts och förändras.

Miljövård är inte en urskiljbar och separat verksamhet som bedrivs av myndigheter eller stora företag, även om sådana organisationer också måste medverka. Det egentliga arbetet sker i stället på vardagsplanet, i alla verksamheter där alla deltar på olika sätt. Det kan betyda att man måste ifrågasätta vissa beteenden som tidigare varit självklara och ta till sig nya som leder i riktning mot det uthålliga samhället.

Översiktsplanen i lagstiftningen

Begreppet översiktsplan infördes första gången med plan- och bygglagen (PBL) som kom 1987. Enligt lagen skall översiktsplan finnas i alla kommuner. Den omfattar hela kommunen. Planen skall översiktligt ange användningen av mark och vatten och redovisa hur riksintressena kommer att tillgodoses.

Sedan den 1 januari 1999 återfinns bestämmelser för hushållning med mark och vatten i Miljöbalken (MB). I plan- och bygglagen anges när MB skall tillämpas i plan- och byggärenden. De två lagarna är på så sätt kopplade till varandra.

Översiktsplanen utgör den översta nivån i plan- och bygglagens hierarki av planer och skall ge vägledning när detaljplaner eller områdesbestämmelser för delar av kommunen utformas. Bygglovärenden utanför detaljplan

I Ovanåkers kommun har Agenda 21-arbetet startat genom att ett grunddokument sammanställts. Det skall fungera som ett kunskapsunderlag som diskuteras vid olika typer av samråd och möten på alla nivåer inom kommunen. Den processen skall bidra till ökad kunskap och medvetenhet om kretsloppsfrågor och om vikten av att arbeta med sikte på det långsiktigt uthålliga samhället.

Översiktsplanen medverkar i arbetet genom att direkt hänvisa till grunddokumentet. Faktorer och levnadsmönster som påverkar vägen mot det uthålliga samhället tas upp i verksamhetsbeskrivningarna och i de allmänna rekommendationerna och betonar därmed kretsloppsfrågorna. På det sättet bidrar planen till en allmän diskussion om ett uthålligt samhälle, men den kan inte alltid konkret styra utvecklingen i den önskade riktningen.

I översiktsplanen finns därför inga särskilda avsnitt om naturvård, luftföroreningar eller biologisk mångfald utöver vad som redovisas i områdesbeskrivningarna.

prövas direkt mot översiktsplanen.

När översiktsplanen upprättas skall kommunen samråda med länsstyrelsen, andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda som har ett väsentligt intresse i frågan. Översiktsplanen skall antas av kommunfullmäktige efter en utställningsperiod, där alla som vill har möjlighet att lämna synpunkter på förslaget.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande för myndigheter eller enskilda och ger inga rättigheter att bygga.

En **ändring av dåvarande plan- och bygglagen** som trädde i kraft den 1 januari 1996 berörde på flera sätt översiktsplanen.

Lagen kräver nu att översiktsplanen tydligt redovisar **allmänna intressen**

enligt 2 kapitlet PBL, **miljöfaktorer**, både för speciella områden och sådana som är av allmän betydelse t ex för kretsloppsfrågor, och **riskfaktorer** avseende översvämningar, grundvattenföroreningar eller annat.

Nytt är också att översiktsplanen skall vara så **tydlig och lättläst** att planens innebörd och konsekvenser kan utläsas utan svårighet. Planen skall hållas **aktuell** och ses över minst en gång under kommunfullmäktiges mandatperiod, normalt vart fjärde år.

Vad som är **allmänna intressen** har förtydligats i PBL. Som exempel kan nämnas natur- och kulturvärden, en ändamålsenlig struktur av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder, goda miljöförhållanden, långsiktigt god hushållning med mark och vatten samt med energi och råvaror. De allmänna intressena skall beaktas vid all planering, inte bara i översiktsplanen.

Frostkilen, populär badplats och eldpallkoja vid Voxnan
Foto Niklas v. Zweigbergk

Kulturhistoriskt intressant bebyggelse och värdefulla landskap

Ovanåkers kommun och Voxnadalen har speciella traditioner vad gäller kulturmiljöerna och kulturlandskapet. Bebyggelsetraditionerna har gett kommunen sin alldeles egen karaktär och identitet. Många miljöer och byggnader från äldre tider finns väl bevarade. Flera av kommunens kulturmiljöer har förklarats för riksintressen.

De värden som finns i kommunens kulturmiljöer och kulturlandskap skall bevaras. Bebyggelse- och landskaps-

utveckling skall grunda sig på de lokala kulturtraditioner som finns. Ovanåkers och Voxnadalens karaktär och identitet måste kvarstå i den framtida samhällsutvecklingen.

Kommunen har redan tidigare antagit särskilda kulturmiljöprogram för tätorterna Alfta och Edsbyn. Dessutom har kulturvårdsinventeringar gjorts i stora delar av kommunen för att peka ut speciellt intressanta områden.

För det fortsatta bevarandearbetet har kommunen formulerat en viljeinriktning. Grundläggande är att uppnå förståelse och intresse för kulturvårdsfrågorna hos allmänheten, särskilt fastighetsägare, boende och verksamma inom de mest värdefulla områdena. Detta bör ske genom samråd och information i samband med att förfinade inventeringar av de värdefulla miljöerna utförs i samarbete med läns-museet. Meningen är att arbetet skall utmynna i områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen för att ge byggnader och landskap formellt skydd.

Bevarandearbetet syftar ytterst till att se till att de värdefullaste miljöerna i kommunen skall bestå, både för de egna invånarnas skull och för att erbjuda turister och andra besökare i kommunen upplevelser med stor attraktionskraft. Det är viktigt att ambitionerna inte bara sträcker sig till byggnader utan också innefattar hela det värdefulla odlingslandskapet med alla dess karaktäristiska inslag.

Gården "Nygårds" i Hässja
Foto Niklas v. Zweigbergk

Voxnan

Skogsälven Voxnan rinner upp i Härjedalen. I stora delar av sitt lopp genom Ovanåkers kommun är den i det närmaste opåverkad. Älven omges av varierande naturtyper som många gånger är av stort geologiskt intresse, och det finns gott om fall, forsar och sel. Här finns ett rikt växt- och djurliv med ett stort antal sällsynta arter, bl a utter.

Voxnan är också ett mycket bra fritidsfiskevatten och lämpar sig dessutom för kanotfärder. Uppströms Vallhaga är Voxnan av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Älven och marken till tio meter från stranden är skyddade som naturvårdsområde enligt naturvårdslagen.

Voxnan är därmed på flera sätt en mycket betydelsefull resurs för kommunen, främst kanske med avseende på friluftsliv och turism. Hur denna resurs kan utnyttjas på ett sätt som är långsiktigt hållbart och samtidigt lämnar de stora naturvärdena orörda bör utredas. Inom ramen för en sådan utredning kommer nya och fördjupade inventeringar att erfordras, bl a av geologiska och biologiska värden.

Vattenkraftutbyggnad skall inte tillåtas. Däremot skall kommunen verka för en modernisering och effektivisering av de befintliga vattenkraftverken, om negativa miljöeffekter minskar därigenom. Av samma skäl kan befintliga vattendomar komma att omprövas.

Älvsträckan vid Runemo strömmar är av riksintresse för vattenkraftutvinning, men kommunen prioriterar områdets värde för naturvård, friluftsliv och fiske framför vattenkraftintresset.

Vinströmmarna i Voxnan är ett populärt utflyktsmål
Foto Arne Pettersson

VERKSAMHETER

Mänskliga verksamheter formar vårt samhälle. De påverkar i allt högre grad det landskap och den natur som vi lever i.

Alla människor behöver mat, vatten, kläder och uppvärmda bostäder. För bara hundra år sedan räckte detta i princip för att överleva inom ett uthålligt och lågteknologiskt samhälle av jord- och skogsbrukare. Nästan allt producerades hemmavid. Det livsmönstret var skonsamt mot naturen. Samhället och landskapet förändrades mycket lite från generation till generation.

I vårt nutida samhälle köper nästan alla sin mat av andra producenter och bor i hus som någon annan har byggt. Uppvärmningen sker oftast med köpt olja, el eller fjärrvärme.

När vi inte själva odlar maten, bygger husen eller hugger veden i egen skog uppstår ett penningsamhälle med avlönade arbeten. Vi måste ha arbetsplatser, dagliga resmöjligheter och utbildning.

Varuframställning

Med varor menas oftast sådana produkter som tillverkas i hantverk eller industri. Tjänster ses i det här sammanhanget inte som varor, inte heller byggnader eller produkter som el och vatten, där distributionen utgör en stor del av den egentliga verksamheten.

Stora industrianläggningar tillståndsprövas av länsstyrelsen enligt bestämmelser i miljöbalken. Mindre anläggningar skall anmälas till miljö- och byggnämnden. För nya anläggningar gäller vanlig bygglovprövning, med eller utan detaljplan.

Stora mängder varor kommer också till inom de skilda areella näringarna. Dessa verksamheter utnyttjar mark och vatten, antingen direkt genom att exploa-

På fritiden umgås vi, läser, ser på TV, idrottar, går på bio, dans, teater eller museum. Vi reser på semester, åker bil och lyssnar på musik.

Det här har givit upphov till allt fler verksamheter och en ökad hantering av naturresurser, vilket påverkar användningen av mark och vatten. Det handlar om produktion av **varor** av många slag, om **transporter** både av personer och av gods, om byggande av **hus och anläggningar** och om att tillhandahålla **tjänster** och ge **service** av olika slag. För att allt skall fungera tillsammans krävs också **tekniska försörjningssystem** för vatten, avlopp, avfall, energi och tele.

De flesta av verksamheterna utnyttjar på något sätt mark eller vattenområden inom kommunen. Konflikter kan uppstå om olika verksamheter konkurrerar om samma mark eller påverkar miljön negativt. Därför är det viktigt att planera verksamheterna så att konflikter kan undvikas eller bli så små som möjligt. En av översiktsplanens huvuduppgifter är att visa på villkoren för detta.

tera det material som finns i naturen eller genom att uthålligt producera nyttigheter med hjälp av marken eller vattnet utan att förbruka resurserna.

Till den första gruppen hör grustäkter, torvtäkter, gruvbrytning m m. Här tar man ut material som inte återskapas.

Jordbruk, fiskodling, jakt och fiske är verksamheter som är uthålliga under förutsättning att inte uttaget blir större än den naturliga tillväxten. Uthålligt skogsbruk förutsätter åtgärder för ny tillväxt.

Jord- och skogsbruk tar mycket stora delar av marken i Ovanåkers kommun i anspråk. De uppfattas vanligen som ursprungliga verksamheter som funnits

här ända sedan människorna flyttade in. De har varit och är nödvändiga för vår överlevnad. Men både jordbruk och skogsbruk bedrivs idag på ett helt annat sätt och i annan omfattning än för bara femtio år sedan.

Miljöbalken anger att jord- och skogsbruk är näringar av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får användas för annat ändamål bara på vissa villkor. Skogsmark som är viktig

för skogsbruket skall också skyddas mot skadliga åtgärder.

Varuproduktion innebär för det mesta att mark eller vattenområden tas i anspråk, att råmaterial förbrukas och att miljön påverkas av utsläpp från processen. Dessutom ger produktionen upphov till transporter som också kan påverka miljön på olika sätt. Uttjänta produkter skall till slut tas om hand i form av avfall.

Lador längs Gamla landsvägen i Sässmanområdet
Foto Åsa Törngren

Jordbruk

Jordbruksmarken i Ovanåker finns främst i Voxnans dalgång och omfattar totalt inom kommunen drygt 6 000 hektar. Det finns nu drygt 300 jordbruksföretag, och mest odlas korn, havre och vallväxter. Av husdjuren är mjölkkor och andra nötkreatur vanligast, men får, svin, getter och höns förekommer också. År 1994 fanns ungefär 4000 betesdjur i kommunen. Jordbruksnäringen sysselsätter ca 370 personer i Ovanåkers kommun vilket motsvarar ca 7 % av den förvärvsarbete befolkningen.

Jordbruket i Ovanåker finns naturligtvis i första hand för att producera livsmedel, men därutöver har jordbruket ett mycket stort värde genom att sedan lång tid tillbaka hålla kulturlandskapet öppet. Det är svårt att tänka sig Voxnans dalgång utan de stora utblickarna och kontrasten mellan den öppna

odlingsmarken och de skogklädda höjderna. Det finns också ovanligt gott om äldre och värdefull bebyggelse som sammanhänger med jordbruksnäringen och som bör bevaras och underhållas på lämpligt sätt.

Odlingslandskapet behandlas i två rapporter från länsstyrelsen, Ängar och hagar i Gävleborg och Bevarandeprogram för odlingslandskapet i södra Hälsingland.

Utvecklingstendenser

Jordbruket har under en lång följd av år kännetecknats av alltmer minskade arealer och sjunkande sysselsättning. Samtidigt har produktionen hållits uppe genom mer tillförd energi och ökad användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel. Under 1990-talet har däremot arealminskningen avstan-

nat. Dessutom används mindre handelsgödsel och bekämpningsmedel på grund av sänkta produktpriser efter 1990.

Arealminskningen tillsammans med minskad djurhållning har inneburit att mark som tidigare varit öppen genom odling, slåtter eller bete blivit allt svårare att behålla i den formen.

Det finns flera situationer där jordbruksnäringen kan komma i konflikt med andra intressen.

- Markbehov för ny bebyggelse, vägar eller andra ytkrävande verksamheter kan hota jordbruksmark. Just nu är utbyggnadstakten långsam.
- Befintlig bostadsbebyggelse kan i undantagsfall påverka förutsättningarna för djurhållning, gödsling m m i den omedelbara närheten
- Jordbrukets användning av kemikalier kan innebära skador på miljön.

Det största hotet i framtiden mot jordbruket kan vara att lönsamheten mins-

Foto Rune Brolin

kar. Ändras då bruksformerna, t ex med minskat antal betesdjur eller mer skogsplantering blir det svårt att behålla det öppna landskapet och att bevara värdefull bebyggelse.

Betande djur är en viktig förutsättning för att bevara det öppna jordbrukslandskapet
Foto Rune Brolin

Mål och handlingsvägar

Riksdagen stöder målet att 10 % av Sveriges åkerareal skall vara ekologiskt odlad år 2000.

Länsstyrelsens lantbruksenhet arbetar inom miljöstödsprogrammet med utbildning, information och demonstrationsprojekt inom områdena bevarande av odlingslandskapets biologiska mångfald och kulturvärde, miljö känsliga områden och ekologiskt lantbruk. Några viktiga mål för jordbruket är följande.

- Arealen odlad mark skall inte minska i förhållande till 1990-talets början
- Det varierade odlingslandskapet av äldre typ skall bevaras
- Våtmarker skall finnas kvar och ge fortsatt utrymme åt hotade växt- och djurarter
- Det ekologiska jordbruket utan bekämpningsmedel och konstgödsel bör öka
- I allt lantbruk skall spridning av miljögifter minska
- Växtnäringsläckage från åkrar och i samband med gödselhantering bör förhindras.

Kan dessa mål nås inom ramen för ekonomisk bärkraft har jordbruket större utsikter till långsiktig överlevnad. Värdefulla kulturlandskap och äldre bebyggelsemiljöer kan därmed också bevaras i större utsträckning.

Det öppna odlingslandskapet är en hjärtefråga för Ovanåker och en viktig grund i bygdens kulturella identitet. Frågan om hävd av ett visst område skall fortsätta eller ej avgörs dock inte av kommunen utan av i sista hand av markägaren, som i sin tur styrs av ekonomiska realiteter. Kommunen kommer i samråd med länsstyrelsen att ta initiativ till en dialog och ett samarbete med jordbrukarna om hur man

tillsammans skall agera för att bevara odlingslandskapet även i framtiden. Kommunen skall också verka för att tillgänglig information sprids om olika stödåtgärder som kan underlätta fortsatt hävd.

Exempel på konkreta frågor som bör tas upp kan vara följande.

- Gårdsförsäljning av jordbruksprodukter
- Alternativa grödor som kan förbättra lönsamheten och medverka till att mer mark hålls i odling
- Fäbodturism främjas.

Skogsbruk

Skogen och skogsförädling är grunden i näringslivet i Ovanåkers kommun. Av kommunens landyta är över 80 % produktiv skogsmark.

Människan har alltid utnyttjat vad skogen ger. I våra trakter användes tidigt skogen längs älvdalarna. Med sågverksepoken i slutet av 1800-talet började avverkningen av inlandets orörda skogar på allvar. Massaindustrin

efterfrågade också stora mängder av mindre virkesdimensioner.

Under senare delen av 1900-talet har skogsbruket varit ensidigt inriktat på hög virkesproduktion. Skogslandskapets snabba förändring drev fram krav på regler om naturvårdshänsyn i skogslagstiftningen, och i 1994 års skogsvårdslag jämställs miljömålet och produktionsmålet.

Skogslandskapet i Voxnadalen
Foto Åsa Törngren

I Ovanåker kommun finns idag endast ett mindre skogsområde med biotopskydd enligt miljöbalken. Övrig skog är inte skyddad, inte ens inom riksintresseområden, så länge inte bestämmelser enligt speciallagstiftning reglerar markanvändningen. Skogsvårdslagens skötselregler gäller dock alltid.

Skogen är också ett kulturlandskap, under lång tid påverkat av människan. På grund av dåliga kunskaper har många lämningar från gångna tiders verksamhet skadats av det moderna skogsbruket. I projektet Skog och historia i Gävleborgs län registrerades under 1998 års fältarbeten ca 800 kulturminnen i Ovanåkers kommun.

Utvecklingstendenser

Skogsbruket genomgår nu en utveckling där det blir alltmer naturvårdsinriktat. Den biologiska mångfalden i skogen, d v s förekomsten av många olika slags växter och djur, har under de senaste decennierna hotats av det rådande synsättet på skogen som renodlad producent av virke. Detta hot kan begränsas bl a genom ökad kunskap. Skogsvårdsstyrelsen har inventerat och identifierat ca 130 sk nyckelbiotoper med särskild betydelse för växt- och djurlivet inom den privatägda skogen i Ovanåkers kommun och dessutom utpekat ca 160 områden med stora naturvärden som kräver extra hänsyn i skogsbruket. Skogsvårdsstyrelsen arbetar också med rådgivning och utbildning. Skogsbolagen utför inventeringen i egen regi. Skogsbruket tillämpar idag aktivt miljöledningssystem av olika slag.

Skogsmarken har försurats under en lång följd av år, främst genom nedfall av svaveloxider. Trots att svavelutsläppen i länet minskar fortsätter försurningen. Nedfallet kommer främst från källor utanför länet. Försurningen påverkar mark, sjöar och vattendrag och kan därmed skada skogen.

Kvävenedfall från luften påverkar också skogen genom att gödsla marken varvid markvegetationen ändrar karaktär. Om skogstillväxten påverkas vet

man ännu inte säkert. Kväveutsläppen kommer till övervägande del från motorfordon i Ovanåkers kommun.

Avverkning av skog mäts i enheten skogskubikmeter, skm^3 , vilket är volymen av stam och topp inklusive bark. Totalt avverkas ca 500 000 skm^3 per år i kommunen. 110 000 skm^3 tas ut vid gallring, resten är slutavverkning. Av den skog som avverkas blir nära 70% sågtimmer och resten massaved. Av sågtimret blir ungefär hälften sågade trävaror. Resten är spill i form av sågverksflis, spån, bark m m. Delar av dessa restprodukter går till massaindustrin, medan andra delar tillsammans med grenar och trädtoppar blir bränsle i form av ved, flis, o d.

Träbränsle kan komma att bli alltmer efterfrågat. Det utgör dock en begränsad resurs som måste exploateras med eftertanke för att inte negativa effekter i skogen skall uppstå. Vid eldning av ved och andra skogsprodukter uppstår aska, som i görligaste mån bör återföras till skogsmarken. Diskussioner om hur detta skall gå till pågår.

Mål och handlingsvägar

Länsstyrelsen har i sin miljöstrategi för länet, Miljö i Gävleborg, vilken stöds av kommunen, formulerat en rad mål och förslag till åtgärder som skall öka den biologiska mångfalden och motverka effekterna av försurning, övergödning m m. Som exempel kan nämnas att alla skogsägare bör ha långsiktiga naturvårdsmål för sina marker. Större lövinslag och mer död ved i skogen eftersträvas. Impediment lämnas orörda. Försiktighet anbefalls vid nya skogsbilvägar. Skyddszoner lämnas vid sjöar och vattendrag. Utredningar för att öka arealen reservat eller mark med annat skydd skall utföras. Alla som på något sätt arbetar med skogen skall ha goda kunskaper i generell naturvårdshänsyn. Skogsgödsling bör ske restriktivt, särskilt runt viktiga grundvattentillgångar.

Kulturvärden i form av lämningar från en gångens tids skogsbruk bör tillvaratas

och skyddas. Det är viktigt att i första hand den påbörjade kartläggningen slutförs.

Samtidigt är målet att skogen skall producera virke fortfarande mycket viktigt. För att sammanjämka miljömål och produktionsmål i skogsvårdslagens anda prövas olika konkreta vägar. Certifiering av skogsbruket innebär t ex

Vattenbruk

En anmälningspliktig sättfiskodling på 10 ton samt två mindre odlingar för fiskevård i form av övervintring av avelsfisk och sättfiskuppfödning finns inom kommunen. Något yrkesfiske eller annat egentligt vattenbruk förekommer inte.

Mål och handlingsvägar

Mindre fiskodlingar för att förbättra

Grus, torv, gruvdrift

Inom kommunen finns tre bergtäkter och tre större grustäckter, dessutom ett antal mindre täkter för avsalu samt ett okänt antal husbehovstäkter. Länsstyrelsens miljöstrategidokument anger att tillgången på naturgrus är god i Ovanåkers kommun.

För husbehovstäkt av grus behövs inga tillstånd. Produktion för försäljning kräver däremot tillstånd från länsstyrelsen. Grusåsarna innehåller viktiga grundvattentillgångar, och täkter kan innebära risk för förorening av grundvattnet.

Torvtäkt förekommer inte inom kommunen för närvarande. Verksamheten ger många gånger konflikter med naturvårdsintressen och betraktas inte som uthållig med tanke på den långa tid som torvbildningen tar. Många myrmarker inom kommunen är också riksintressen för naturvården.

Gruvdrift är aktuell inom Ovanåkers kommun. Grafityndigheter finns

att skogsägarna kan lämna garantier till köparna att skogsprodukterna inte kommer från nyckelbiotoper eller andra skyddsvärda områden. Heltäckande landskapsplaner utarbetas för större skogsområden för att visa på konsekvenser av föreslagna åtgärder i ett större sammanhang än det enskilda skiftet.

lokala öringstammars överlevnad ingår i det fortsatta arbetet med fiskeplanen som för närvarande genomförs.

När vattendragen förbättras för fritidsfisket bör rester av tidigare verksamhet som flottning, kvarnar o d respekteras.

Ren matfiskodling av regnbåge är inte önskvärd i de vattendrag som fiskeplanen avser satsa på.

inmutade vid Kringeltjärn, Gropabomattsmyra och Månsberg. Brytning och anrikning av grafit har startats vid Kringeltjärnsgruvan. Grafityndigheten här är av samhällsekonomiskt riksintresse medan intilliggande Östermyrorna är riksintresse för naturvård.

Ett ton grafit färdigt för export
Foto Åsa Törngren

Konflikten mellan riksintressena har påverkat utformningen av driften vid gruvan. Även vid Gropabo-Mattsmyra råder en likande intressekonflikt som måste lösas under arbetet med beredningen av bearbetningskoncessionen.

Utvecklingstendenser

Det är svårt att hitta platser för nya grustäkter eftersom de flesta aktuella platser innebär konflikter med bebyggelse, naturvård, kulturminnesvård, vattentäkter m m. Alltmer naturgrus ersätts därför av bergkross. Eftersom naturgrus är en ändlig resurs är detta en önskvärd förändring, och det är betydligt lättare att hitta nya områden för bergtäkt. Krossningen kan dock vara störande för omgivningen och ge fula sår i naturen. För närvarande finns inga ansökningar eller intresseanmälningar beträffande torvtäkter inom kommunen.

Gruvdriften i dagbrott vid Kringeltjärn beräknas räcka i 20 år. Bolaget har därutöver redovisat planer på brytning av malm vid Gropabo-Mattsmyra och Månsberg. Anrikningen planeras till befintligt verk vid Kringeltjärn. Ca 10 % är grafit och resten avfall. Den sammanlagda mängden malm inom de nu

aktuella platserna beräknas räcka till 100 års brytning med nuvarande anrikningstakt. Utökad brytning skall tillståndsprövas enligt miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivning och särskild efterbehandlingsplan skall redovisa bl a var avfallsmassor skall placeras och hur transporterna skall ordnas. Återställningsarbeten kommer att ske både under drifttiden och efter avslutad brytning.

Mål och handlingsvägar

Alltmer grus bör ersättas med schaktmassor, morän, krossmaterial e d. Länsstyrelsen avser att vara restriktiv med tillstånd för nya grustäkter. Beredskap bör finnas för nya bergtäkter. Kan gråberg från gruvbrytning användas som krossmaterial utan miljörisker är detta att föredra.

Torvbrytning är inte önskvärd.

Gruvdriften skapar arbetstillfällen, förändrar landskapsbilden radikalt och ökar mängden icke önskvärda metaller i kretsloppet. Verksamheten måste därför planeras långsiktigt så att konflikter med naturvårdens, miljövårdens och friluftslivets intressen blir så små som möjligt och helst undviks helt.

Anrikningsverket vid Kringeltjärn

Foto Åsa Törngren

Tillverkning

Ovanåker är en industrikommun med huvudsaklig inriktning på trä. Här produceras byggnadssnickrier, möbler, emballage, plywood, sågade trävaror, förädlat träbränsle men även varor av annat slag. Nära 1500 personer arbetar inom de största industrierna.

Varutillverkning kan vara allt från hantverk till storindustri. I processerna används naturresurser i form av råmaterial och energi. Förutom varorna får man ofta avfall och utsläpp till luft eller vatten. Buller eller andra störningar kan uppstå.

Större produktionsplatser tar mark eller vatten i anspråk och ger dessutom upphov till transporter.

Tillverkningsindustrins miljöeffekter regleras genom miljöbalken.

Utvecklingstendenser

Tillverkningsindustri har traditionellt betytt utveckling och välstånd genom att ge arbetstillfällen och inkomster. Samtidigt har industrin tidigt anklagats för att ta naturen i anspråk och för att smutsa ner.

AICAB, en lyckad kommunal satsning på ett industrihotell med ca 40 företagare
Foto Rune Brolin

Nu har många industriprocesser blivit renare och tystare. Luften är bättre, giftiga eller försurande ämnen skiljs ut eller används inte mer. Avloppsvatten kan i vissa fall återcirkuleras och renas i stället för att släppas ut. De här förändringarna har varit ett överlevnadsvillkor i vårt samhälle.

Den traditionella tillverkningsindustrin har också på annat sätt utvecklats och förändrats kraftigt under de senaste årtionden. Man har tvingats producera mer med färre anställda, i stor konkurrens med andra. Transporterna har blivit billiga, och låglöneländer har tagit stora marknadsandelar inom vissa branscher. Utvecklingen går mot att allt mindre del av arbetstillfällena kommer att finnas inom tillverkningsindustrin, även om produktionen fortsätter att öka.

Det blir allt viktigare att konkurrera med kvalitet, både vad gäller själva varan, leveranssystem och servicefrågor. En av många tendenser är minskad lagerhållning, man producerar mot order och beställning, precis det som kunden vill ha. Just-in-time-systemet minskar behovet av mark och byggnader för lagerhanteringen, men ökar transportarbetet.

Mycket talar för att markbehovet för ny eller utbyggd industri i framtiden blir måttligt. Det är däremot viktigt att ta hand om det som redan finns. Tomma lokaler efter industri som lagts ner kan bli industrihotell eller rymma annan verksamhet. Ett exempel på detta är Alfta Industricenter AB (AICAB).

Mål och handlingsvägar

Ett huvudmål bör vara att behålla eller helst öka antalet arbetstillfällen inom tillverkningsindustrin, samtidigt som processerna blir alltmer anpassade till ett framtida uthålligt samhälle.

Kommunen bör se till att välbelägen och på annat sätt lämplig industrimark finns tillgänglig och verka för att befintliga områden och lokaler används i första hand, innan ny mark exploateras.

Industriområdena bör göras vackrare, även de befintliga. Man kan ställa krav på bättre byggnadsutformning och på trädplanteringar och andra gröna ytor och avskärmningar. Befintliga träd och andra värdefulla inslag bör bevaras där det går. Nya bostäder eller annan störningskänslig verksamhet bör undvikas i närheten av befintliga industrier.

Arbete med att rena luft och avloppsvatten inom processerna bättre och att eliminera bullerstörningar bör fortsätta. Industrins energibehov skall minska. Mer förnybara bränslen bör användas. Även elförbrukningen bör minska, i alla

fall inte öka. Fler transporter bör kunna gå miljövänligt, t ex genom att byta ut lastbilstrafik mot tåg.

Ett näringslivspolitiskt handlingsprogram antogs hösten 1997.

Ett allmänt mål bör vara att underlätta för verksamheter med fotfäste i bygden som kan fortsätta göra det man är bra på, både inom träförädling av olika slag, gärna med ny inriktning, och inom andra branscher. Det kunnande som finns skall behållas även om det länkas in i nya banor.

Samtidigt är det viktigt att vara öppen inför nya idéer. Småföretagare kommer troligen att stå för en allt större andel av ny sysselsättning och bör stödjas i den mån det behövs.

Gränsen mellan tillverkningsindustri och annan sysselsättning blir alltmer diffus. Framtidens näringsliv kan därför inte bara bygga på varutillverkning, även om denna inom överskådlig tid troligen kommer att vara viktig i Ovanåkers kommun.

Nordanå Trä AB i Alfta

Foto Jens Olsson

Tjänster

Vi utför många olika typer av tjänster åt varandra. Offentliga tjänster är sådana där det allmänna står för verksamheten, t ex inom förvaltning, rättsväsen, sjukvård, skolor eller omsorg. Andra tjänster ges av företag eller privatpersoner. Exempel kan vara matservice, bilreparationer, handel, konsultverksamhet, turistnäring m m.

I kommunens tätbebyggda delar är servicegraden god, medan den är sämre i glesbygden av förklarliga skäl.

Utvecklingstendenser

Det talas alltmer om en utveckling mot tjänstesamhället. Man menar då att tjänsteyrkena kommer att få en allt större betydelse för vårt arbetsliv samtidigt som antalet sysselsatta i tillverkningsindustrin minskar. 53 % av arbetsmarknaden i Ovanåker finns idag inom tjänstesektorn. I Sverige som helhet är motsvarande siffra 75 %, och den ökar snabbt. Det kan också innebära krav på bättre utbildad personal än tidigare. Som nämnts tidigare blir gränsen mellan varor och tjänster allt mindre tydlig.

Vissa typer av tjänster har förändras påtagligt. T ex har handeln fått annan karaktär med färre och större enheter. Det betyder färre anställda men också längre avstånd mellan kunder och butik vilket ger ökat transportarbete. Samtidigt arbetar man i andra branscher ungefär som förut, även om de ekonomiska villkoren kan ha förändrats.

Den offentliga sektorn har under senare år varit utsatt för stora besparingskrav med nedskärningar som följd. Tendensen är också att taxorna höjs, d v s man tar ut mer i direkta avgifter från dem som nyttjar tjänsterna.

Högt specialiserade tjänster behöver ofta kundunderlag från ett stort område och finns därför mest på större orter.

Samtidigt har datatekniken inneburit att många verksamheter nu kan fungera

Ett varierat serviceutbud är viktigt för tätortens överlevnad

Foto Rune Brolin

på distans. Därigenom kan nya möjligheter till andra etableringar öppna sig.

Mål och handlingsvägar

Det skall vara lätt att leva i Ovanåkers kommun. Därför skall det finnas god offentlig service för invånarna i form av skolor, vård och omsorg. Det bör också eftersträvas att åtminstone behålla den nivå på kommersiell service som finns nu. Helst bör servicenivån vara så hög att den lockar till nyetableringar och ny bosättning inom kommunen.

Ny serviceverksamhet som ger arbetstillfällen bör uppmuntras, också sådan som vänder sig till kunder utanför kommunen. Att utnyttja kommunens resurser i form av orörd natur, landskapsbild och kulturmiljöer för turistverksamhet av olika slag kan vara en handlingslinje.

Jon Lars gården i Långhed
Foto Niklas v. Zweigbergk

Bostäder, fritidshus och annat byggande

I Ovanåkers kommun finns totalt ca 6000 permanentbostäder. Till största delen finns bostäderna i Voxnans dalgång. Här ligger de största tätorterna Edsbyn och Alfta, dessutom Runemo, Viksjöfors och andra mindre orter. Av bostäderna är ungefär två tredjedelar småhus och resten hyres- eller bostadsrättslägenheter.

Inom kommunen finns också nära 3 000 fritidsbostäder, både ursprungliga fritidshus och permanenta bostadshus som omvandlats till fritidshus. Husen ägs för det mesta av boende i kommunen eller andra som har anknytning till bygden. Fritidshusbebyggelsen är oftast gles och utspridd över stora delar av kommunens yta. De flesta husen har någon form av kontakt med vattendrag eller sjöar. Inom enstaka områden finns dock tätare fritidshusbebyggelse, t ex vid Galvsjön, Långrösten och Mållången.

Övrig bebyggelse består av arbetsplatser, skolor, butiker, samlingslokaler m m.

Kommunen innehåller ovanligt många byggnader och miljöer av stort kulturhistoriskt värde, i vissa fall av riksintresse. Främst gäller det jordbruksbyar och fåbodsmiljöer men även objekt i några av tätorterna, vilka för övrigt är

framvuxna ur gamla jordbruksbyar. Särskilda kulturvårdsprogram finns för Alfta och Edsbyn. De områden som är av störst intresse för kulturminnesvården har tidigare varit föremål för inventeringar.

Utvecklingstendenser

I hela landet ligger byggandet sedan några år på en mycket låg nivå för både bostäder och lokaler. Detta gäller även i Ovanåkers kommun. Orsakerna är flera. Kommunens befolkning ökar inte, och den ekonomiska standardhöjning som tidigare drivit upp efterfrågan på fler och större bostäder har uteblivit. Det är dyrt att bygga nytt, särskilt jämfört med priserna på befintliga hus. Det statliga stöd som tidigare hållit ner boendekostnaderna har skurits ner väsentligt eller helt försvunnit samtidigt som realräntan stigit väsentligt. Det finns inte mycket kvar av äldre omoderna bostäder eller lokaler som skulle behöva ersättas. Både näringsliv och det allmänna ligger lågt med nybyggande av dessa och andra skäl. Ibland hör man att Sverige är färdigbyggt. I många kommuner finns alltför många tomma bostadslägenheter. Därför river man ibland hus som byggdes för bara 25 - 30 år sedan, vilket förekommer även i Ovanåkers kommun.

Den nya pingstkyrkan i Edsbyn byggdes 1998
Foto Rune Brolin

Det framtida byggandet beror dels på hur kommunens invånarantal och sysselsättningsstruktur förändras, dels på kostnadsutvecklingen inom byggandet. Det är svårbedömda faktorer, men mycket talar för att nybyggnadsverksamheten kommer att ligga kvar på en låg nivå under avsevärd tid framåt. Det hindrar inte att det bör finnas planberedskap i form av lämpligt belägen mark om och när något större projekt dyker upp.

Efterfrågan på nya fritidshus i begränsad omfattning finns. Ett fritidshus kan vara inkörsporten till att flytta hit permanent, och det finns exempel på att företag på det sättet har följt med till kommunen. Närheten till vatten är en förutsättning för det stora flertalet av dem som vill bygga. Grundförutsättningarna är goda genom att kommunen är glest bebyggd och rik på vattenområden.

Även om nybyggandet fortsätter att vara svagt kommer det alltid att finnas behov av förändringar i den redan byggda miljön. I stället för nybyggnader blir det mer av ombyggnader av befintliga hus som kan förbättras eller användas för helt nya ändamål. I det sammanhanget är det viktigt att ombyggnaderna sker varsamt och med stor hänsyn till de kulturhistoriska värden som äldre hus ofta har.

Både vid nybyggande och ombyggnader måste man ta hänsyn till sundhet, kretsloppstänkande, tillgänglighet, skönhet och trevnad. Mycket av de senaste decenniernas byggande utsätts nu för kritik. Det gäller bl a "sjuka hus" som kan ge obehag eller t o m hälsoproblem hos de boende. Orsaken är vanligen att olämpliga byggnadsmaterial och byggnadsmetoder har använts. Nu har ett stort intresse vaknat både hos allmänheten, byggbranschen och myndigheterna att återfå kunskap för att undvika den typen av misstag och höja den tekniska kvaliteten i byggandet, så att vi i stället får sunda hus. Vi bör också i större utsträckning än hittills använda byggmaterial som kan återvinnas eller återanvändas. Man diskuterar också ventilationssystem, energiförbrukning och avfallshantering. En mycket stor del av den använda energin går åt för att värma upp byggnader. Besparingar inom detta område har därför stor betydelse.

Under senare år har radonfrågan uppmärksamats. Radon finns på många håll inom kommunen. Höga radonhalter kan komma från markluft, från vissa byggmaterial och från dricksvatten. Nya bygglov som gäller permanent boende kontrolleras i detta avseende. Kartmaterial som visar högriskområden för radon finns hos kommunen.

Man har allmänt kritiserat det nutida byggandet för att ha skapat fyrkantigt tråkiga, fantasilösa och fula bostads- och trafikmiljöer. Mycket av kritiken är berättigad. Diskussionen om bättre planering och projektering är i full gång och avser att leda till att de byggda miljöerna skall bli vackra, väl fungerande och trevliga att vistas i. Plan- och bygglagen har numera ändrats så att den innehåller ett krav på att byggnader får lämplig placering och utformning med hänsyn till landskapsbilden och dessutom skall ha yttre form och färg som är estetiskt tilltalande och ger en god helhetsverkan.

erande och trevliga att vistas i. Plan- och bygglagen har numera ändrats så att den innehåller ett krav på att byggnader får lämplig placering och utformning med hänsyn till landskapsbilden och dessutom skall ha yttre form och färg som är estetiskt tilltalande och ger en god helhetsverkan.

Det nybyggda affärshuset och flytten av "Malmgrens" i centrala Edsbyn maj 1998
Foto Rune Brolin

Mål och handlingsvägar

Eftersom byggandet kan antas ha liten omfattning under de närmaste åren blir behovet av mark för nyexploatering inte så påtagligt. Det gäller snarare att se till att de byggnader som redan finns kan fortleva och kanske få nya användningssätt där det behövs. Ombyggnad, återbruk, hälsofrågor, god kvalitet blir nyckelord i planeringen. Det betyder naturligtvis inte att kommunen motarbetar eller saknar beredskap för nybyggande.

För de större tätorterna finns fördjupade översiktsplaner, som anger mål för orternas utveckling och planberedskap för eventuella utbyggnader. Nya hus inom andra delar av kommunen bör i princip läggas i närhet av tidigare

bebyggelse. För större exploateringar krävs detaljplan.

För byggande nära vattendragen gäller särskilda regler. Bestämmelserna i miljöbalken ger ett starkt skydd mot exploatering. I princip råder byggförbud inom 100 meter från strandlinjen, dels för att hävda allemansrätten, dels för att bevara växt- och djurlivets villkor i strandzonen. Undantag görs för åtgärder som behövs för jord- och skogsbruket, men dispens kan lämnas i andra fall om det finns särskilda skäl. Tomtplatsen skall då sakna betydelse för det rörliga friluftslivet och för växt- och djurlivet. Normalt bör den vara avskild från strandområdet och ligga i anslutning till etablerad bebyggelse (fler än ett hus).

Däremot skall en restriktiv inställning råda vid vattenområden av stort allmänt intresse för naturvård, kulturvård eller friluftsliv eller i omedelbar närhet av en tätort. Strandområden kring rinnande vatten, på obebyggda öar, uddar och näs, där stort fiskeintresse finns eller vid etablerade kanotleder skall också bevaras.

Det innebär att flera förutsättningar normalt skall vara uppfyllda för att dispens för byggande inom strandskyddsområden skall kunna ges. Naturvårdsverket har utarbetat "Allmänna råd för strandskydd" som innehåller vägledning om hantering av strandskyddsärenden.

Det finns behov av ett kommunalt översiktligt ställningstagande till frågor om strandskydd och fritidsbebyggelse. Målet är att förenkla både för allmänhet, miljö- och byggnämnden och överprövande myndigheter genom att ange riktlinjer för den kommunala ärendehantering. I ett sådant dokument bör kunna anges vilka sjöar och vattendrag som är särskilt värdefulla för det rörliga friluftslivet och som fortfarande måste vara tillgängliga enligt allemansrätten eller som bör skyddas med tanke på djur- och växtlivet.

Inom översvämningshotade områden i Voxnans närhet bör ny bebyggelse undvikas. Kompletteringar på redan

bebyggd mark får bedömas från fall till fall.

I områden med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse måste alla renoveringar, ombyggnader och eventuella kompletteringar med nya hus utföras så att värdena kvarstår. Förståelsen hos fastighetsägare och boende för de kulturhistoriska värdena är en mycket viktig utgångspunkt. Den kan vidgas genom samrådsmöten där områdets värdefulla särdrag redovisas och diskuteras. Kostnadsfri rådgivning av experter på byggfrågor i kulturhistoriskt värdefull miljö kan också bidra till ett lyckat bevarande. Kommunens avsikt är att i samråd med de boende upprätta områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen, i första hand för de riksintressanta områdena. Detta ger möjligheter att införa olika typer av skydd, t ex utvidgad bygglovplikt för vissa åtgärder inom sådana områden. Arbetet med områdesbestämmelser måste föregås av nya inventeringar för att närmare bestämma vad som är skyddsvärt. Inventeringarna kommer att utföras av läns museet. Omfattningen av och takten i planarbetet blir beroende av de resurser som kommunen kan avsätta.

Allt byggande inom kommunen, både nytt och vid ombyggnader, skall så långt det går styras mot att metoder och material används som är resurssnåla och anpassade till ett uthålligt samhälle. Även samhällsplaneringen skall kännetecknas av ett ekologiskt tänkande.

Gården Ersk Lars i Vängsbo vid början av 1900-talet
Bild från Edsbyns museum

Fritid, friluftsliv och turism

Fritid kan definieras som tid som inte går åt till nödvändigt arbete. Översiktsplanen behandlar främst sådana fritidssysselsättningar som påverkar användning av mark och vatten eller miljön. Särskilda anläggningar för fritiden är sim- och sporthallar, ishallar, idrottsplatser, tennisbanor, friluftsbad, skid- och motionsspår, ridhus, motorbana, skjutbana, campingplatser, golfbana,

motionsanläggningar m m. Många har kommunen som huvudman, andra drivs av föreningar eller privata intressen.

På fritiden går man också på bio, teater, bibliotek, museum, fritidsgård, hembygdsgård, bygdegård, bingohallar eller ägnar sig åt kyrklig verksamhet.

Brackastugan, eldpallkoja mellan sjöarna Nöungen och Grycken

Foto Svante Häll

I Ovanåkers kommun är det naturen som är den stora tillgången för fritidslivet och turismen. Stora skogar och många vattendrag med olika karaktär ger ovanligt stora möjligheter till naturupplevelser och friluftsliv med t ex kanotturer, fiske, jakt eller bär- och svamplockning. Flera områden är skyddade som riksintressen för friluftslivet och eller naturvården.

Både möjligheterna till naturupplevelser av olika slag och de kulturhistoriskt intressanta byggnadsmiljöerna och odlingslandskapet i Ovanåkers kommun bör kunna locka turister. Här finns många sevärda platser och områden att besöka. På flera håll finns raststugor eller andra övernattningsmöjligheter.

Utvecklingstendenser

Gränserna mellan arbetstid och fritid upplöses alltmer. Bra fritidsmöjligheter både hemma och i närheten av den vanliga arbetsmiljön bidrar till den totala livskvaliten och kan vara något som bidrar till ökad bosättning i kommunen. Fritidens innehåll blir allt viktigare. Inte minst de kulturella inslagen kommer att efterfrågas mer, både av redan boende i kommunen och av tillresta besökare. EU-projektet Turism och landsbygdsutveckling som kommunen startat har redan fått igång många byalag ute i bygderna. Åtskilliga byar har antagit utvecklingsplaner för sina områden och fler är på väg.

Starka upplevelser ute i naturen eller i kulturmiljöerna vidgar förståelsen för frågor om bevarande och återbruk och kan medverka till en livsstilsförändring i riktning mot kretsloppstänkande.

Kommunen kommer av ekonomiska skäl troligen att ta på sig allt mindre av direkt ansvar. Frivilliga insatser blir vanligare, inte minst från föreningslivet eller enskilda initiativ.

Mål och handlingsvägar

Arbetet med att skydda de områden som är av riksintresse för friluftslivet, naturvården och kulturminnesvården eller som på annat sätt utpekats som bevarandevärda skall fortsätta.

Föreningslivet och andra som arbetar med fritids- och turismfrågor skall mobiliseras, uppmuntras och stödjas på ett positivt sätt. Den fiskeplan som kommunen tog fram år 1994 tillsammans med länsstyrelsen genomförs för närvarande, varvid rester av tidigare verksamheter som flottning, kvarnar o d skall respekteras. Turism- och landsbygdsutvecklingsprojektet skall ges stöd att fortsätta sin verksamhet i samarbete med de boende i berörda områden.

De goda möjligheter till fritid och kultur som finns för att locka till inflyttning till kommunen skall användas. Att fritidsintressena måste använda naturen på dess egna villkor är självklart.

Grävningsarbete för att förbättra livsmiljön för fisk i Nissjabäcken
Foto Johnny Helsing

Varu- och persontransporter

De transportsystem som berör Ovanåkers kommun är i huvudsak baserade på vägar. Inom kommunen finns ett nät av allmänna och enskilda vägar. Ingen av vägarna är hävdad som riksintresse. Mest trafikerad är länsväg 301 med ca 4000 fordon per årsmedeldygn. Bergslagsdiagonalen som förbinder norrlandskusten med bl a Falun och Borlänge går tvärs genom kommunen från Svabensverk i söder via Alfta till Bollnäs och Söderhamn.

Den järnväg som finns i kommunen drogs ursprungligen mellan Bollnäs och Orsa. Persontrafiken lades ner 1971, men banan finns kvar och används nu för godstransporter från Voxnadalen till Bollnäs, där omkoppling sker för vidare transport ut på stambanenätet. Närmaste flygplats ligger i Söderhamn. Bussförbindelser svarar för all kollektivtrafik inom kommunen. Omstigning till tåg sker i Bollnäs.

Transportarbetet är nödvändigt men innebär också betydande miljöpåverkan, främst genom buller och luftföroreningar. Transporter av farligt gods kan medföra risker.

Lagstiftning i form av väglagen reglerar frågor om vägbyggnad, bebyggelsefria zoner, sikttrianglar, skyltar m m i anslutning till de allmänna vägarna. Se vidare avsnittet Plankartan och områdesbeskrivningar.

Virkestransport från Voxnadalen till Bollnäs
Foto Rune Brolin

Utvecklingstendenser

Under de senaste decennierna har transportarbetet i samhället ökat kraftigt. Vi har utvidgat räckvidden genom att resa längre men också snabbare. Det handlar både om arbetsresor, inköpsresor och resor på fritiden. Andelen resor med bil har ökat. Även godstransporterna har vuxit, framförallt sådana som sker med lastbil. Samtidigt kan en utveckling i andra riktningen tänkas om alltmer arbete sker i bostaden med hjälp av telekommunikationer.

Biltrafiken har medfört ett kvarboende i delar av landet som annars knappast hade varit möjligt. Utvecklingen hittills har dock kraftigt ökat luftföroreningarna och energiförbrukningen, även om nyare fordon nu har katalysatorrening. Just nu är dock ovanligt många bilar av äldre datum och därmed inte så rena. Man bör kunna vänta sig ett utvecklingsarbete inom fordonsindustrin för att få fram fordon som är mer anpassade till en hållbar utveckling.

Snabba fjärrtåg tillkommer nu i det stora järnvägsnätet. Järnvägstrafiken ökar därmed i betydelse. Allt fler transporter kan förväntas gå med tåg eller andra mindre resurskrävande fordon.

Inom vägbyggandet blir den yttre miljön alltmer uppmärksam. In-

grepp i landskapet minimeras och "vackra vägar" är en aktuell paroll.

Mål och handlingsvägar

Goda kommunikationer är mycket betydelsefulla för framtiden i Ovanåkers kommun. Invånarna måste kunna ta del av utbildning, arbetstillfällen och service av olika slag som finns utanför kommunen. Å andra sidan måste biltrafikens olägenheter minska. Samåkning skall uppmuntras.

Flyttlass på väg till Ovanåkers kommun
Foto Rune Brolin

Ett aktuellt projekt som skall utvecklas vidare är Bergslagsdiagonalen, en förbättrad vägförbindelse mellan Söderhamn-Bollnäs-Alfta-Falun-Örebro-Ödeshög. Kommunen verkar för en höjning av vägens standard och för en omklassning till riksväg. Vidare verkar kommunen för en upprustning av väg 688, Hässja-Galven.

Nya vägar skall göras både säkra, vackra, resurssnåla och välanpassade. Ingen ny väg planeras dock, inte heller finns några vägreservat i planen.

Farligt gods skall i första hand styras till vägarna 294, 296 och 301 enligt kommunens riskanalys. Diskussioner pågår om att anordna uppställningsplatser för fordonssläp med farligt gods utanför Alfta och Edsbyn.

Den planerade Atlantbanan skall bli en snabb tågförbindelse mellan Stockholm/Arlanda och Trondheim via Bollnäs och Östersund. Den passerar inte genom Ovanåkers kommun men kommer att ha stor betydelse för tillgängligheten. Obevakade plankorsningar vid den befintliga järnvägen i kommunen bör på sikt byggas om där risk för olyckor föreligger.

Kollektiv persontrafik skall förbättras. Under lågtrafiktider bör någon form av beställningstrafik fungera. Bättre förbindelser bör eftersträvas i form av snabba bussar för arbetspendling som också är samordnade med tågtrafikens tider.

Teknisk försörjning

Vatten och avlopp

I tätorterna och några mindre samhällen finns verksamhetsområden för vatten och avlopp där kommunen har hand om VA-försörjningen.

Vatten tas i huvudsak som grundvatten och behandlas därefter i vattenverk. Grusåsarna utgör viktiga grundvattentillgångar. Runt större vattentäkter finns skyddsområden.

Avloppsvattnet går till avloppsverk där vattnet renas. Det avskiljda slammet har under 1990-talet lagts på tipp, men numera finns möjlighet att låta slammet återgå till åkermarken som gödselmedel.

Fastighetsägare utanför kommunens verksamhetsområde får själva ordna vatten och avlopp, men anläggningarna skall godkännas av kommunen. Samhällsbyggnadskontoret arbetar sedan några år med att kontrollera att enskilda avloppsanläggningar är godtagbara.

Utvecklingstendenser

Obegränsad tillgång till rent vatten och avlopp har sedan länge betraktats som självklart. Nya vattenverk och ledningar har byggts ut, och olägenheter vid utsläpp av avloppsvatten har motverkats med alltmer höggradig rening.

Nu sprider sig insikten om att nya handlingsmönster behövs på vägen mot ett uthålligt samhälle. Bättre hushållning med vattnet är nödvändig för att minska grundvattenuttagen och avloppsmängderna. Urinseparerande toaletter kan bidra till att näringsämnen tas till vara och minska mängden avloppsvatten. Att avskilja WC-vattnet från övrigt avlopp eller lokalt ta om hand dagvattnet (LOD) är åtgärder som minskar föroreningarna i avloppsvattnet. Särskild rening av vissa industriers processvatten kan höja avloppsslammets kvalitet.

Mål och handlingsvägar

Kommunen skall utreda åtgärder som på sikt leder till bättre hushållning med vatten, nya system för separering av olika typer av avloppsvatten och nya reningsmetoder som är bättre anpassade till kretsloppsamhället. Nuvarande processteknik i reningsverken skall förbättras. LOD skall införas där så är lämpligt. Arbetet med översyn av enskilda VA-anläggningar och industrins avloppshantering för att minska halten av tungmetaller i slammet skall fortsätta.

Skyddsföreskrifter för att skydda större vattentäkter och grundvattenmagasin i kommunen finns. Farligt gods på vägar är en risk i det sammanhanget.

Avfall

Avfall är materialrester från verksamheter som bedömts omöjliga att använda vidare och som man därför vill bli av med.

I Ovanåkers kommun sköts avfallshandlingen på entreprenad. Hushållsavfall och grovsopor hämtas och körs till Bollnäs, där det mesta förbränns och

en mindre del deponeras. Metall, glas, papper och batterier skall hushållen själva sortera och lämna i återvinningsstationer. Farligt avfall och elektroniskt skrot separeras också från övrigt avfall.

Utvecklingstendenser

Förr var sopmängderna små, i alla fall utanför storstäderna. Under efterkrigstiden växte avfallsvolymerna samtidigt som många nya material tillkommit. Lösningen blev på många håll att lägga allt oanvändbart på tipp. Nu står det klart att sådan deponering inte kan betraktas som uthållig. Avfallsmängderna måste minskas, dels genom att mindre volymer kastas, dels genom återbruk eller återvinning. Därför bör olika slags avfall inte blandas, och farligt avfall måste särbehandlas.

Det här tänkandet har redan slagit rot även om det måste understödjas ytterligare. Nya bestämmelser om vissa varuproducenters ansvar för att slutligt ta hand om det som produceras (bl a förpackningar, tidningar och bildäck) är ett exempel på att myndigheterna agerar. Kommunen arbetar för sortering och återvinning av byggavfall vid husrivningar. Minst lika viktigt är att enskilda människor ändrar sin livsstil i

detta avseende och engagerar sig mera i frågor om resursanvändning och återvinning. Att kompostering har blivit allt vanligare i villaträdgårdarna är ett tecken på detta.

Avloppsslammet från kommunens reningsverk är godkänt för att spridas på åkermark

Foto Åsa Törngren

Mål och handlingsvägar

Ovanåkers och Bollnäs kommuner har antagit en gemensam avfallsplan 1999, där nuvarande och framtida avfallshandling beskrivs. Planen föreslår åtgärder som skall minska avfallsmängderna, begränsa miljöproblemen från nedlagda tippor och upplag och förbättra avloppsslammet så att det kan användas i jordbruket. Särskilda anläggningar för biologiskt nedbrytbart avfall bör utredas.

Kommunen bör fortsätta arbetet med att genom upplysning höja medvetandet om att avfallsfrågorna är viktiga och kan påverkas av alla. Varje gång material inte kan återanvändas i någon form utan måste läggas på tipp är ett nederlag för kretsloppstänkandet.

Energiförsörjning

Energi i olika former behövs i alla produktionsprocesser och i hela samhällssystemet. Vi är vana vid att det finns ström i vägguttaget, olja i villatanken och bensin till bilen.

I Ovanåkers kommun förbrukas totalt ca 500 GWh per år av alla energislag tillsammans. Ungefär hälften går till uppvärmning av bostäder och lokaler, en fjärdedel driver våra fordon, och en knapp fjärdedel går till industrins processer. Bara små mängder används för andra ändamål.

I kommunen finns flera vattenkraftverk som tillsammans producerar ca 180 GWh elenergi per år. Inom kommunen produceras också det träbränsle som till stor del värmer byggnaderna.

Utvecklingstendenser

Just nu pågår arbete med att utforma Sveriges framtida energiförsörjning, och kärnkraftens framtid diskuteras livligt. Resultatet kommer att påverka hela landet, även Ovanåkers kommun. Det mesta talar för att vi kommer att behöva hushålla bättre än hittills med energin och att den kommer att bli dyrare.

Elbilar, solfångare, vindkraft och andra nya produkter som skall minska oljeberoendet har utvecklats under ganska lång tid men inte fått riktigt genomslag. Fjärrvärmesystem som utnyttjar träbränsle har byggts i kommunen. I Alfta och Edsbyn finns nu anläggningar som tillsammans levererar nästan 50 GWh per år.

Förbrukningen av energi har ökat under en lång tid, men insikten växer om att ökningen inte kan fortsätta. Utvecklingen går mot allt mer energisnåla processer, och nya byggnader måste numera isoleras betydligt bättre än förr. Det allmänna medvetandet om värdet i att spara energi har stärkts.

Mål och handlingsvägar

I Ovanåker, som är en skogrik och tämligen glest bebyggd kommun, bör man fortsätta den utveckling mot alltmer träbränsle i energiförsörjningen som påbörjats. Samtidigt måste risken för utarmning i skogen och förlust av vissa naturvärden uppmärksammas.

På lång sikt bör energiförbrukningen hållas nere bl a genom snålare processer, ett mer ekonomiskt samhällsbyggande och bättre samordning av transportererna inom kommunen. Förbränningen av fossila bränslen skall minska så långt det går.

Fordonsparkens energiförbrukning inom kommunen skall följas noggrant. Inom glesbygden är biltrafiken en nödvändighet, men samåkning och annat effektivare utnyttjande av fordonen skall uppmuntras. För kommunens egna fordon bör alternativa bränslen utredas, helst sådana som bygger på förnybara resurser.

Den outbyggda vattenkraft som finns i kommunen är i huvudsak skyddad mot exploatering genom miljöbalken och kan alltså inte byggas ut i någon större omfattning. Kommunen kommer att ta initiativ till en översyn av gällande vattendomar. Runemo strömmar skall inte byggas ut.

Kommunens energimål skall samordnas i en energiplan.

El- och telenät

Flera kraftledningar löper genom kommunen. Fyra av dessa ingår i det sk storkraftnätet i nord-sydlig riktning med mer än 220 kV spänning. Dessa ledningar är av riksintresse, liksom en 130 kV-ledning från Malvik österut.

Mobiltelenäten har nu täckning åtminstone längs de större vägarna inom kommunen och utbyggnaden fortsätter.

Ett fast nät för data- och telekommunikation och med kapacitet även för bilder (Helsinge net AB) byggs nu upp för att ge företag och institutioner möjlighet till snabba uppkopplingar. Projektet utnyttjar delvis befintliga kablar men fordrar också en del nytt.

Telemaster utgör ett allt vanligare inslag i landskapsbilden
Foto Jens Olsson

Utvecklingstendenser

De olika telenätens kvalitet och kapacitet blir allt viktigare för tele- och datakommunikation. Det gäller både det fasta nätet och mobilnätet.

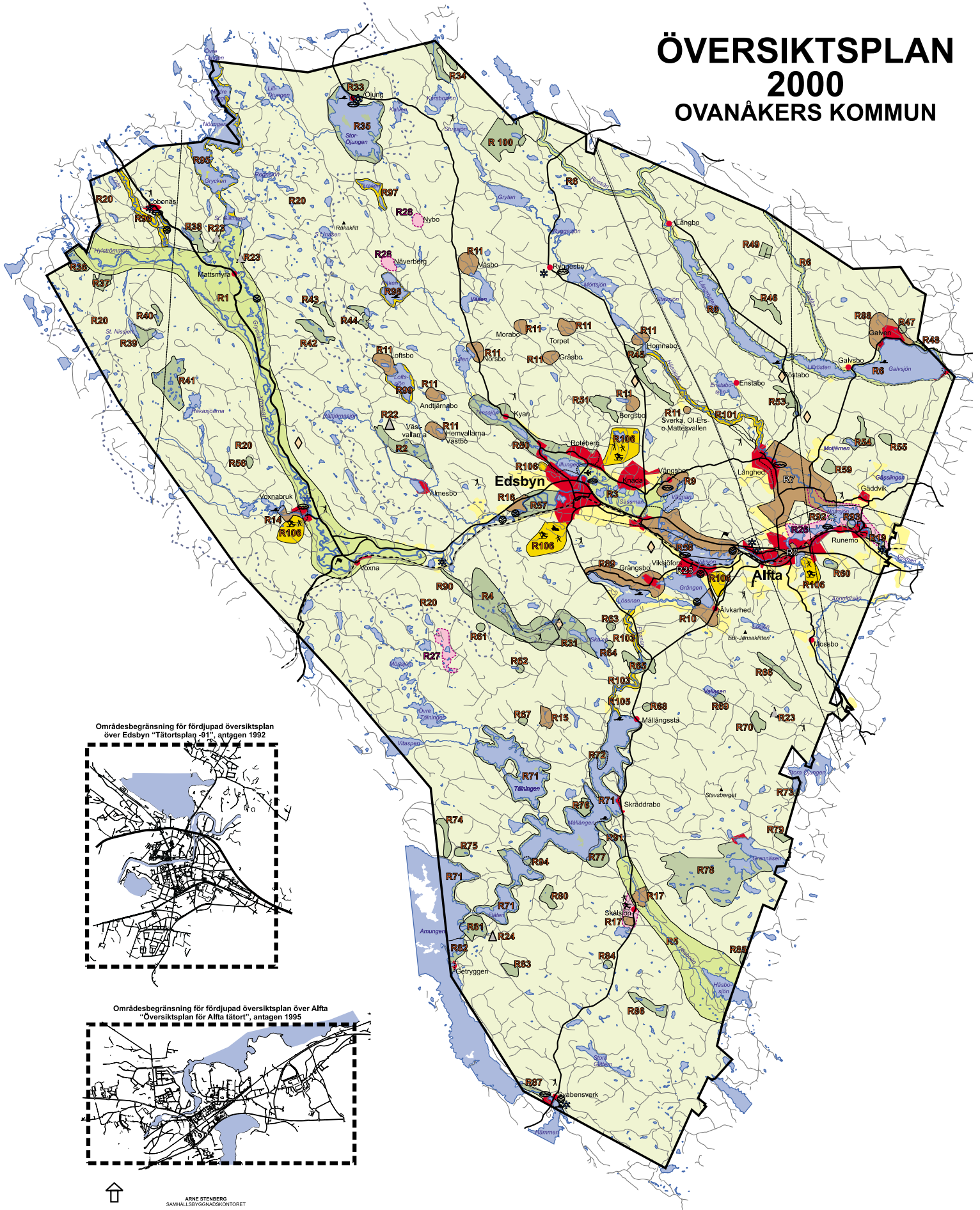
Mobilteletäckningen, särskilt för GSM, byggs ut i snabb takt över hela landet samtidigt som priserna förefaller sjunka och alltmer närma sig samtalskostnaderna i det fasta telenätet.

Mål och handlingsvägar

Nya kraftledningar planeras inte för närvarande. Alla kraftledningar innebär traditionellt vissa konflikter med skogsbruket och ibland med naturvården och friluftslivets intressen. Dessutom påverkas möjligheter till bostadsbebyggelse i närheten beroende på de magnetfält som skapas i ledningens närhet. Gällande starkströmsföreskrifter skall tillämpas, men dessutom skall särskild utredning göras om avståndet är mindre än 200 m för 400 kV-ledning, 150 m för 220 kV-ledning, 100 m för 70-130 kV-ledning och 50 m för 20-50 kV-ledning.

Väl utbyggda och kapacitetsstarka nät för data, tele och bildkommunikation blir alltmer ett måste för att verksamheter med nya arbetstillfällen skall kunna etableras.

ÖVERSIKTSPLAN 2000 OVANÅKERS KOMMUN

Områdesbegränsning för fördjupad översiktsplan över Edsbyn "Tätortsplan -91", antagen 1992

Områdesbegränsning för fördjupad översiktsplan över Alfa "Översiktsplan för Alfa tätort", antagen 1995

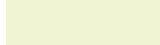

ARNE STENBERG
SAMHÄLLSBYGGNADSKONTORET

ANTAGANDEHANDLING DECEMBER 1999

TECKENFÖRKLARING

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

	JORDBRUK Kartan visar nuvarande omfattning av sammanhängande jordbruksmark. Marken skall även i framtiden användas för jordbruk. <i>Där särskilda intressen anges, se dessa. Allmänna mål och riktlinjer för jordbruket, se avsnitt 4.1.</i>
	SKOGSBRUK Kartan visar områden där skogsbruket dominerar. Marken skall även i framtiden i huvudsak användas för skogsbruk. <i>Där särskilda intressen anges, se dessa. Allmänna mål och riktlinjer för skogsbruket, se avsnitt 4.1.</i>
	VATTENOMRÅDEN Kartan visar sjöar och större vattendrag. <i>Där särskilda intressen anges, se dessa. Allmänna mål och riktlinjer för vattenområden, se avsnitt 4.1.</i>
	TÄKTER OCH GRUVOR Kartan visar befintliga täkter och gruvor.
	Grus- eller bergtäkt
	Gruva <i>Gruvverksamhet kan bli aktuell, se särskilda intressen. Allmänna mål och riktlinjer för täkter och gruvor, se avsnitt 4.1.</i>
	BEBYGGELSE Kartan visar omfattning av samlad bebyggelse, där normal bygglovplikt gäller. Inom vissa tätorter finns fördjupad översiktsplan och detaljplaner. Inom Alfa och Edsbyn finns centrumplaner. Inga större utvidgningar av bebyggelseområdena planeras. <i>Där särskilda intressen anges, se dessa. Allmänna mål och riktlinjer avseende bebyggelse, se avsnitt 4.3.</i>
	FRITIDSANLÄGGNINGAR Kartan visar befintliga anläggningar. Inga större utvidgningar eller nyanläggningar planeras. I närheten av skjutbanor och motorbanor skall nya bostäder inte tillåtas inom bullerstört område.
	TRANSPORTER
	Länsväg
	Enskild väg
	Järnväg Kartan visar befintliga transportanläggningar. Utbyggnad i befintlig sträckning för Bergslagsdiagonalen skall ske, i övrigt planeras inga större förändringar av det allmänna vägnätet, järnvägen eller flygfältet. <i>Om allmänna mål och riktlinjer, bl a byggnadsfri zon längs allmänna vägar, se avsnitt 4.5.</i>
	TEKNISK FÖRSÖRJNING
	Större kraftledning av riksintresse
	Avloppsreningsverk
	Vattenkraftverk
	Grundvattentäkt Kartan visar befintliga anläggningar. <i>Allmänna mål och riktlinjer avseende teknisk försörjning, se avsnitt 4.6.</i>
SÄRSKILDA INTRESSEN	
R1 - R23	Riksintresseområden
R20	Voxnans avrinningsområde uppströms Vallhaga
R24 - R106	Övriga intressen
	Överlappande intresseområden
	Naturvård
	Kulturminnesvård
	Friluftsliv
	Friluftsliv & Naturvård
	Riksintresseområden föreslagna av Naturvårdsverket

Upprättad av Samhällsbyggnadskontoret
Ovanåkers kommun december 1999

PLANKARTAN OCH OMRÅDESBESKRIVNINGAR

Plan- och bygglagen anger att översiktsplanen skall ge vägledning för beslut om användningen av mark och vattenområden samt hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras.

I det här avsnittet beskrivs plankartans innehåll. På själva kartan finns en kort-

fattad teckenförklaring. Texten nedan beskriver innebörden av de olika användningssätt av mark och vatten som kartan visar. Den fortsätter med beskrivningar och riktlinjer för områden med särskilda intressen. Kartan finns som bilaga men också förminskad på föregående sidor.

Kartredovisning

På kartan anges nuvarande och avsedd **användning av mark och vatten**. Där inget särskilt sägs förutsätts i huvudsak oförändrad användning inom de ramar som anges i avsnittet om verksamheter.

Kartan visar också områden där det finns **särskilda intressen** av olika slag som kan påverka användningen. Sådana områden har numrerats och det som gäller där beskrivs närmare i en särskild förteckning över dessa områden som

bifogas som bilaga. Mer ingående beskrivningar av olika sådana områden som beskriver dem närmare och motiverar varför de är särskilt skyddsvärda finns i en bilaga som planen hänvisar till.

Eftersom kartan omfattar hela kommunen ger den en översiktlig information. Mer detaljer kan finnas i fördjupade översiktsplaner och i detaljplaner som finns främst i tätorterna.

Användning av mark och vatten

Så gott som hela kommunen får **oförändrad** markanvändning. Planeringen är i stort inriktad på **bevarande** och på att **utnyttja befintliga resurser uthålligt**.

Jordbruk

Kartan visar nuvarande omfattning av sammanhängande jordbruksmark. Även om små och spridda enheter kan ha utelämnats gäller översiktsplanens riktlinjer i princip all jordbruksmark inom kommunen.

Marken skall även i framtiden i huvudsak användas för jordbruk. Enligt miljöbalken är jordbruket en näring av nationell betydelse, och brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för annat bara för att tillgodose väsentliga samhällsintressen när detta inte kan ske på annat sätt. Ett mål är att arealen

odlad mark inom kommunen inte skall minska jämfört med förhållandena vid 1990-talets början.

Särskilt viktigt är att generellt behålla det öppna odlingslandskapet, eftersom det i så stor utsträckning utgör grunden för upplevelsen av landskapsbilden och det särpräglade kulturlandskapet.

Många avgränsade jordbruksområden är på annat sätt av särskilt intresse för naturvården eller kulturminnesvården. Det kan gälla ett äldre odlingslandskap, viss växtlighet eller värdefull bebyggelse. Sådana särskilda intresseområden beskrivs och kommenteras närmare i förteckningen nedan.

Mål och handlingsvägar för jordbruket, framförallt med tanke på en utveckling mot ett hållbart samhälle, beskrivs närmare i föregående avsnitt om verksamheter.

För jordbrukets byggnader gäller normalt att ekonomibygnader får uppföras utan bygglov, men bara om inte detaljplan eller områdesbestämmelser finns för platsen. I så fall gäller bygglovsplikt och sådana särskilda begränsningar som kan finnas i planen eller bestämmelserna. Även där inte bygglov

krävs skall alltid nya eller ändrade byggnader anpassa utformning, färg och material så att det stämmer överens med omgivande landskap och bebyggelse enligt de allmänna reglerna i plan- och bygglagen. För nya bostadshus behövs alltid bygglov. Här gäller samma regler som för andra bostäder.

Skogsbruk

Kartan visar områden där skogsbruket dominerar, även om inte allt är produktiv skogsmark.

Marken skall även i framtiden i huvudsak användas för skogsbruk. Enligt miljöbalken är skogsbruket en näring av nationell betydelse, och skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall skyddas där det går.

Vissa delar av skogsmarken är av särskilt intresse för naturvården eller friluftslivet. Skogsbruket måste därför ta hänsyn till dessa intressen. Sådana särskilda intresseområden beskrivs och kommenteras närmare i förteckningen nedan.

Den hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen som skogs-

bruket skall ta regleras i 30 § skogsvårdslagen. Lagen innebär att föreskrifter kan ges som berör hur skogen sköts, t ex om hyggesstorlekar, beståndsanläggning, kvarlämnande av träd och trädsamlingar, gödsling, dikning och skogsbilvägars sträckning. Skogsområden kan också skyddas med stöd av miljöbalken kap. 7.

Byggnader för skogsbrukets behov följer samma regler som jordbrukets byggnader, vilka beskrivits ovan.

Mål och handlingsvägar för skogsbruket, framförallt med tanke på en utveckling mot ett hållbart samhälle, beskrivs närmare i föregående avsnitt om verksamheter.

Vattenområden

Kartan visar nuvarande sjöar och vattendrag. Inga förändringar av vattenområdena planeras, med undantag för vissa reglerande åtgärder i Gryckåns vattensystem.

Översvämningshotade områden i Voxnans närhet finns inventerade men visas inte på kartan. De finns däremot redovisade i tätortsplanerna för Alfta och Edsbyn.

Fiskodling är en verksamhet i anslutning till vattenområdena som har kartredovisats. Vattenkraftverk, se under Teknisk försörjning.

Grundvattentillgångar finns framför allt i grusåsarna. Grundvattnet spelar en avgörande roll för kommunens dricksvattenförsörjning och skall därför

skyddas. Grusåsarna som utgör grundvattenbildningsområden har inte redovisats på kartan, men information om dem finns tillgänglig inom kommunen. Större befintliga vattentäkter har däremot markerats, se vidare under Teknisk försörjning nedan.

Många sjöar och vattendrag är av särskilt intresse för naturvården, friluftslivet och turismen (fiske, båt- och kanotsport, badplatser m m). Vad som gäller inom sådana intresseområden beskrivs närmare nedan.

Det är ett allmänt mål att bevara och där så behövs förbättra vattnets kvalitet. Vissa sjöar hotas av försurning, och kontinuerlig provtagning sker för att följa förloppet. Hittills har ett tjugotal sjöar kalkats. Åtgärderna har inte kartredovisats.

Täktområden och gruvor

Kartan visar befintliga större grustäkter. En täkt har tillstånd under begränsad tid och skall återställas när verksamheten upphör. Täkten blir då oftast skogsmark men kan också få annan användning.

Naturgrus är ett ändligt material, varför man bör begränsa uttagen och så långt det går ersätta gruset med krossmaterial.

Kartan visar också påbörjad gruvsdrift. Utvidgad gruvverksamhet kan bli aktuell vilket redovisas nedan.

Torvbrytning förekommer inte inom kommunen.

Alla täkter, gruvor o d kräver tillstånd, med undantag för grustäkter enbart för husbehov.

Mål och handlingsvägar beträffande täktverksamhet finns i föregående avsnitt om verksamheter.

Bebyggelse

Kartan visar områden med **samlad bebyggelse**. Begreppet samlad bebyggelse kommer från plan- och bygglagen och innebär att det skall vara fråga om en sammanhållen grupp av hus som inte är skilda åt genom större obebyggda markområden. Kommunen definierar vad som är samlad bebyggelse för att kunna avgöra hur lagens regler om bygglovplikt skall tillämpas.

Inom den samlade bebyggelsen finns **fördjupade översiktsplaner** och **centrumplaner** för Alfta och Edsbyn. På många håll inom den samlade bebyggelsen finns också **detaljplaner**. Där sådana mer utförliga planer har antagits enligt plan- och bygglagen gäller dessa före den kommunomfattande översiktsplanen.

Inga nya större utbyggnadsområden planeras inom de närmaste åren. Byggnadsåtgärderna kommer sannolikt mest att inriktas på kompletteringar, bevarande och underhåll av befintlig bebyggelse. Enstaka nya hus kan givetvis komma att byggas. Det finns en viss efterfrågan på fritidshus, särskilt i lägen vid eller nära vatten.

Det finns många kulturhistoriskt intressanta byggnader och miljöer i kommunen, både i tätorterna och ute i byarna. De områden som är av störst intresse för kulturminnesvärden har markerats på kartan. Flera av dessa objekt har klassats som riksintressanta för kulturminnesvärden.

Inom dessa områden är det viktigt att öppna en dialog mellan fastighetsägare, kommun och länsstyrelse. Med tanke på bebyggelsens stora värde kommer därför områdena att inventeras i samråd med fastighetsägare. Efter informations- och samrådsmöten, där inventeringarnas resultat och bevarandefrågorna skall diskuteras, kommer i vissa fall områdesbestämmelser att upprättas. Med sådana bestämmelser kan man t ex höja bygglovplikten för olika typer av åtgärder där det behövs och på så sätt ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu. Bestämmelserna skall anpassas till förutsättningarna inom varje område.

De särskilda intresseområdena för kulturminnesvärden beskrivs och kommenteras närmare i förteckningen nedan. Även utanför de beskrivna intresseområdena finns det många enstaka objekt eller mindre miljöer av stort kulturhistoriskt värde. Generellt gäller dessutom att äldre bebyggelse skall behandlas varsamt vid renoveringar eller om- och tillbyggnader.

Inom områden med detaljplan eller inom samlad bebyggelse utanför detaljplan behövs alltid bygglov och bygganmälan för ny- och tillbyggnader. Finns detaljplan skall det planerade projektet överensstämja med den. Där områdesbestämmelser har antagits framgår det av dessa i vilka situationer som bygglov behövs.

Även utanför detaljplan måste nya byggnader normalt ha bygglov. Eftersom detaljplan inte finns prövas frågan på annat sätt. Allmänna intressen enligt plan- och bygglagens kap 2 och i miljöbalken skall beaktas. Man gör då en särskild lämplighetsprövning, där hänsyn tas till olika frågor om trafik, vatten och avlopp, inverkan på omgivningen, översvämningsrisker, servicemöjligheter m m. I plan- och bygglagens kap 3 finns också generella regler som skall beaktas om hur byggnader skall placeras och utformas, bl a med hänsyn till landskapsbild och till natur- och kulturvärden. Prövningen kan i vissa fall mynna ut i att detaljplan krävs före bygglov, t ex om bebyggelse blir mer omfattande eller får större inverkan på omgivningen.

Inom områden utanför samlad bebyggelse och utan områdesbestämmelser behövs inte bygglov och bygganmälan när det gäller mindre komplementbyggnader, inte heller för mindre tillbyggnader och fasadändringar. Sådana komplement får inte dominera över befintliga byggnader. Generella bestä-

Fritidsanläggningar

Kartan visar befintliga anläggningar som skjutbanor, campingplatser, skidbackar, motorbana, badplatser, golfbanor m m. Inga större utvidgningar eller nyanläggningar planeras.

De flesta av dessa anläggningar påverkar omgivningen genom krav på skyddszoner och tillgänglighet. Restriktioner som blir följderna av dessa krav beskrivs närmare nedan.

Många fritidsverksamheter, t ex det rörliga friluftslivet, fritidsfisket eller turismen, är inte så beroende av sär-

Transporter

Kartan redovisar allmänna och enskilda vägar samt vägar med reguljär busstrafik, dessutom den befintliga järnvägen mellan Bollnäs-Orsa som idag används

enligt plan- och bygglagens kap 3 om hänsyn till omgivningen m m gäller alltid.

För särskilda friggebodar (högst 10 m²) och en del andra mindre åtgärder gäller särskilda bestämmelser inom alla områden.

Så gott som all mark inom 100 meter från strandlinje omfattas av strandskydd enligt miljöbalken, vilket i princip innebär byggförbud och förbud mot stängsel eller annat som utestänger allmänheten från området. Dispens kan ibland ges om platsen saknar betydelse både för det rörliga friluftslivet och för växter och djur. Så kan det vara t ex om det gäller en lucktomt i omedelbar anslutning till befintlig bebyggelse eller när en större väg skiljer byggplatsen från strandområdet.

Rivningsanmälan och rivningsplan skall alltid lämnas om det inte gäller komplement- och ekonomibygnader.

Allmänna mål och handlingsvägar som rör bostäder och byggande redovisas i föregående avsnitt om verksamheter.

enskilda anläggningar. Här är det tillgång till den orörda naturen som är det viktigaste. De områden som är av störst intresse för dessa verksamheter används för det mesta i grunden för skogsbruk eller utgör vattenområden. De redovisas därför under andra rubriker.

Fritidsboende har nämnts i avsnittet om bebyggelse.

Mål och handlingsvägar som gäller fritiden finns i föregående avsnitt om verksamheter.

för godstrafik och flygfältet öster om Edsbyn. En upprustning av Bergslagsdiagonalen kommer att ske. Inga andra större förändringar planeras.

Längs allmän väg utanför detaljplan gäller bestämmelser i väglagen som innebär att det behövs tillstånd från länsstyrelsen för att ansluta enskilda vägar eller ändra befintliga utfarter. Byggnader, skyltar eller andra anläggningar som kan uppföras utan bygglov behöver också tillstånd från länsstyrelsen. För bebyggelse gäller normalt tillståndsplikt inom 12 meter från vägområdet, men avståndet är utökat till 30 meter för länsväg 301 öster om Finnstuga. I närheten av väg- och järnvägs-korsningar gäller särskilda regler. För skyltar som placeras närmare vägen än 50 meter krävs också tillstånd enligt väglagen, och längre bort från vägen gäller miljöbalkens bestämmelser. Anslutning av utfarter till allmänna vägar bedöms med hänsyn till trafikintensitet,

Teknisk försörjning

Kartan visar större kraftledningar med mer än 70 000 volt. Ledningarna är av riksintresse. Dessutom redovisas befintliga avloppsreningsverk och vattenkraftverk.

Nästan alla grundvattentäkter som redovisas på kartan har fastställda skyddsområden enligt vattenlagen med säkerhetsföreskrifter för att skydda vattentillgångarna. Skyddsområdena är indelade i tre zoner, där olika begränsningar gäller för hantering eller förva-

Särskilda intressen

Områden med särskilda intressen har markerats på kartan. Beskrivningarna nedan anger i korta drag vad som gäller inom dessa områden. Fylligare områdesbeskrivningar finns på samhällsbyggnadskontoret.

R1-23 är **områden av riksintresse** som kommunen särskilt åtagit sig att säkerställa. För en del av dessa områden

siktförhållanden m m och måste diskuteras i varje enskilt fall.

Längs järnväg finns rekommendationer om lämpliga avstånd till byggnader med tanke på säkerhet, buller och vibrationer.

För transporter av farligt gods rekommenderas att de allmänna vägarna 294, 296 och 301 används i första hand enligt Riskanalys för Ovanåkers kommun, utförd av räddningstjänsten i kommunen.

Allmänna mål och handlingsvägar som gäller transporter och kommunikationer diskuteras i föregående avsnitt om verksamheter.

ring av miljöfarliga ämnen, grus- och sandtäckter, tippning m m. Den yttre skydds-zonen omfattar i princip hela tillrinningsområdet.

Inga större förändringar som påverkar användningen av mark eller vatten planeras.

Vatten- och avloppsfrågor, avfallshandling och energiförsörjningen påverkar vår livsmiljö. Mål och handlingsvägar har därför formulerats i föregående avsnitt om verksamheter.

kommer områdesbestämmelser att utarbetas för att skydda riksintressena. R 24-106 är **övriga områden med särskilda intressen**. Det kan gälla behov av fördjupad planläggning, skydd av vattentillgångar, naturvård, kulturminnesvård, friluftsliv, fiske m m. De flesta av dessa områden har kommit fram i samband med inventeringar av olika slag.

Områdesbeskrivningar

RIKSINTRESSEOMRÅDEN

R 1 Voxnan

Området består av Voxnans västra del inom kommunen samt anslutande skogsmarker.

Området är av **riksintresse** för naturvård och friluftsliv. Inom riksintresset är älven och marken till 10 m från stranden skyddade som naturvårdsområde. Området berörs delvis av grafitfyndigheter i Gropabo-Mattsmyra som är av riksintresse (se R 23).

Hela området ingår i ett större område som benämns Voxnan uppströms Vallhaga (se R 20). Här gäller enligt miljöbalken 4 kap 6 § att vattenkraftverk inte får utföras. Hylströmmen ingår som en del i detta område.

Voxnan ingår i det europeiska nätverket av skyddad natur, ”Natura 2000” - bevarande av livsmiljön samt vilda djur och växter. Området utgör med sina speciella värden en betydelsefull tillgång för kommunen. Hur denna resurs skall utnyttjas på bästa sätt för bl a friluftslivet och turismen skall utredas vidare. Områdets naturvärden skall bevaras. Därför tillåts inga exploateringar som minskar dess värde. Ny bebyggelse tillåts bara i anslutning till befintlig eller för friluftslivets behov. Skogsbruk inom området skall ta hänsyn till naturvärden. Konflikten med gruvintresset berörs under R 23.

R 2 Östermyrorna-Kringeltjärnsområdet

Området består av ett rikkärrskomplex med ovanligt växt- och insektsliv.

Området är av **riksintresse** för naturvärden. Det berörs delvis av grafitfyndigheten i Kringeltjärn, som också betecknas som riksintresse.

Området är ekologiskt känsligt. Därför skall skogsbruket inom området ta

hänsyn till naturvärden. Exploatering av grafitfyndigheten skall ske med största möjliga hänsyn till naturvårdsintressena.

R 3 Sässmanområdet

Området består av jordbruksmark på ömse sidor om Voxnans meanderslingor mellan Ullungen och Vängnan. Här finns även småsjöar och andra våtmarker med rikt växt- och djurliv. Sässman är en av Hälsinglands finaste fågellokaler. I väster finns flygfält, industri, idrottsanläggning m m.

Området är av **riksintresse** för naturvärden och dessutom ett samrådsområde enligt miljöbalken 12 kap 6 §. Området ingår i det europeiska nätverket av skyddad natur, ”Natura 2000” - bevarande av livsmiljön samt vilda fåglar. Därför skall jordbruket ta särskild hänsyn till naturvärden. Odlingslandskapet skall behållas, och skogsplantering och våtmarksdikning tillåts inte. Området bör kunna göras mer tillgängligt för det rörliga friluftslivet under förutsättning att naturvärdena bevaras. För att klara denna avvägning fordras en inventering av naturvärdena. Ny bebyggelse kommer att prövas restriktivt.

R 4 Stenatjärnarna-Homnaflen

Området består av ett geologiskt intressant barrskogslandskap med isälvsdelta, källor, småsjöar och ett rikt växt- och djurliv. Ett hundratal fågelarter har noterats. Området är ett intressant och välbesökt utflyktsmål och av **riksintresse** för naturvärden.

Området är ekologiskt känsligt. Därför skall skogsbruket inom området ta hänsyn till naturvärden. Skogsbilvägar eller grustäkter skall inte anläggas.

R 5 Häsbodalen

Området består av barrskog och har delvis vildmarkskaraktär. Det har stora naturvärden och innehåller en rik flora.

Häsboåsen är av stort geologiskt intresse. Häsbosjön har hydrologiskt intresse och ett värdefullt fiskbestånd. Området innehåller i sin norra del ett utbyggt system av spår och leder i ett tilltalande landskap. Området är av **riksintresse** för naturvården och vid BrattskuruvalLEN också för kulturminnesvården (se R 17).

Häsboån och Häsbosjön är ekologiskt särskilt känsliga områden. Därför skall Häsbosjöns speciella värden särskilt skyddas och skogsbruket inom området ta hänsyn till naturvården. Efter ån skall kantzoner sparas från påverkan av skogsbruk. Våtmarksdikning och skogsgödsling skall inte tillåtas.

R 6   Rossån, Långrösten, Galvsjön med Andån, Galvån

Långrösten och Rossån med biflöden är goda fiskevatten. Runt Långrösten finns spridd fritidsbebyggelse.

Andån löper i en dalgång med rik lövvegetation längs stränderna. Området med kärr och björkängar innehåller värdefulla växter. Ån är lekvatten och reproduktionsområde för en naturlig stam av storvuxen öring i Galvsjön.

Galvån är den enda kvarvarande ån i Bollnäs kommun med någorlunda intakta forssträckor. Tack vare dessa finns harr och öring. Ån är dessutom ett mycket bra kräftvatten. I anslutning till Galvån finns kärr med stora botaniska värden. Galvån har betydelse för friluftslivet i framförallt Bollnäs kommun, den har ett värdefullt fisk- och kräftbestånd och den har en positiv inverkan på floran. Merparten av vattendraget ligger i Bollnäs kommun.

Hela området är av **riksintresse** för naturvården. Länsstyrelsen har förklarat Galvån öster om Galvsjön som naturvårdsområde med särskilda skydds-föreskrifter. Större delen av denna åsträcka ligger i Bollnäs kommun. Långrösten med tillrinningsområden är

av intresse för friluftslivet. Sjöns och vattendragets vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras. Andån är ett ekologiskt känsligt område. I synnerhet levnadsbetingelserna för öringsstammen har stort bevarandevärde. Därför skall skogsbruket inom området ta hänsyn till naturvården. Efter ån skall kantzoner sparas från påverkan av skogsbruk. Våtmarksdikning och skogsgödsling skall inte tillåtas. Ny bebyggelse skall förläggas i anslutning till befintlig.

R 7   Alfta centralbygd (Långhed, Gundbo, Näsbyn, Svedja, Hässja, Öneberg och Norrby)

Området består av en traditionell jordbruksbygd norr om Alfta som innehåller flera urskiljbara äldre bymiljöer. Området är ovanligt rikt på välbevarade kulturhistoriskt intressanta byggnader, främst i form av stora ortstypiska mangårdsbyggnader och annan jordbruksbebyggelse från 1800-talet och tiden kring sekelskiftet.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna inom hela området skall tills vidare betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Med tanke på bebyggelsens stora värde förs diskussioner om bevarandefrågor med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

Vissa delar har betecknats som område med samlad bebyggelse enligt plan- och bygglagen, vilket innebär att om- och tillbyggnader kräver bygglov.

R 8   Alfta kyrkby och samhälle

Alfta är ett sockencentrum som vid sekelskiftet utvecklades till ett stations-samhälle, vilket är länets bäst bevarade.

Samhället växte fram ur en vidsträckt kyrkby vid Voxnan. Inom området finns kyrka från 1770, ett flertal kulturhistoriskt värdefulla jordbruksgårdar och många andra byggnader från tiden runt sekelskiftet.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Området har behandlats i Kulturvårdsprogram, del 2 för Alfta, vilket är antaget av kommunfullmäktige. Här ges riktlinjer för planläggning och bygglovprövning. Området ingår också i Översiktsplan för Alfta tätort, som också antagits av kommunfullmäktige. De antagna dokumenten anger att områdesbestämmelser skall upprättas för att kunna höja bygglovsplikten och därmed säkerställa den värdefulla miljön.

R 9 Vängsbo

Området ligger i ett vackert odlingslandskap nordost om Vängnan. Byn är gammal och har ett utspritt läge till följd av områdets topografi. I byn finns ett antal välbevarade gårdar, huvudsakligen från slutet av 1800-talet men med inslag av äldre hus. Bebyggelsen har en hög kulturhistorisk kvalitet.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna inom hela området skall tills vidare betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Med tanke på bebyggelsens stora värde förs diskussioner om bevarandefrågor med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 10 Älvkarhed

Området ligger vid sjön Grängens sydostspets och utgörs av en klart avgränsad jordbruksbygd. Byn Älvkar-

hed består av ett antal välbevarade gårdar, där mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader tillsammans bildar en ålderdomlig, homogen och väl hållen bymiljö. Inom området finns också ett antal mer fritt liggande gårdar, också av stort kulturhistoriskt värde.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna inom hela området skall tills vidare betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Med tanke på bebyggelsens stora värde förs diskussioner om bevarandefrågor med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 11 Fäbodskogen

Ovanåkers kommun har länets bäst bevarade fäbodan. Många brukas fortfarande för slåtter eller bete och hålls därigenom öppna. På många vallar finns både karaktäristiska byggnader och hägnader bevarade. Fäbodarna är ofta vackert belägna och omgivna av öppna ängsmarker. För att upprätthålla den typiska fäbodmiljön måste byggnaderna vårdas och de öppna markerna brukas så att de inte växer igen.

Fäbodarna Andtjärnabo, Gräsbo, Loftsbo, Morabo, Sverka Ol-Ers och Mattes, Torpet, Väsbo, Västbo Hemvallarna, Västvallarna är upptagna och markerade som riksintresse i länsstyrelsens rapport 1997:12 Värdefull natur i Gävleborg. Utöver de ovan uppräknade finns Norsbo, Homnabo och Bergsbo fäbodan med som riksintressen i länsstyrelsens rapport 1996:8 Kulturmiljövård.

Områdena är av stort intresse både för kulturminnesvården, landskapsbildningen och friluftslivet och innehåller inte sällan höga biologiska värden. De bör hållas i nuvarande skick. Därför skall skogsbruket i områdenas närhet ta hänsyn till dessa intressen. Vallarna

skall hållas öppna. Bebyggelsemiljöerna skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12. Nya byggnader som inte behövs för fäbodriften bör inte tillåtas i de öppna delarna av vallarna och inte heller inom synhåll från huvudvägen till fäbodstället. Befintliga byggnader får inte förvanskas.

Naturvårdsverket har föreslagit vallarna Loftso, Andtjärabo, Västvallarna, Hemvallarna, Våsbo, Morabo, Torpet, Gräsbo och Bergsbo som riksintresseområden för naturvård. Avgränsningarna kan komma att justeras.

Med tanke på bebyggelsens och naturmiljöernas stora värde kommer diskussioner om bevarandefrågor att föras med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för att höja bygglovplikten och på så sätt ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 14 Voxnabruk

Voxnabruk anlades på 1720-talet sedan privilegier erhållits för en hammare och masugn 1726. Brukets läge valdes med hänsyn till den närbelägna järnmalmsfyndigheten men också med tanke på tillgången på kolningsbar skog. Masugnen togs ur bruk på 1880-talet, men i en lancashiresmedja tillverkades stångjärn långt in på 1900-talet. Fortfarande finns många lämningar och byggnader från brukstiden.

Herrgården byggdes år 1791-93 och är Hälsinglands största. Den kallas även allmänt "Hälsinglands enda slott". Brukskyrkan invigdes 1759, men fick sitt nuvarande utseende på 1860-talet.

Övrig bebyggelse kring bruksdammen och Sälman's utlopp i Voxnan är arbetarbostäder, brandstation, kraftstation, badhus, stångjärnssmedjan, brukskontoret m m. Den mycket välbevarade smedjan har ett stort kulturhistoriskt och teknikhistoriskt värde då maskiner och verktyg finns kvar i byggnaden.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Herrgården och stångjärnssmedjan är **byggnadsminnen**.

Områdets bebyggda delar bör kunna betecknas som område med samlad bebyggelse enligt plan- och bygglagen, vilket innebär att om- och tillbyggnader kräver bygglov.

Kommunen avser att upprätta områdesbestämmelser för att kunna höja bygglovplikten och därmed ge de värdefulla miljöerna ett bättre skydd.

R 15 Gullberg

Gullberg är en isolerad skogsby i höjdläge, ursprungligen anlagd som finnbosättning på 1600-talet. Här finns flera gårdar från 1800-talet samt mindre torp och uthus. Bebyggelsen är av stort kulturhistoriskt värde och relativt välbevarad. Det öppna landskapet håller dock på att växa igen.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Med tanke på bebyggelsens stora värde kommer diskussioner om bevarandefrågor att föras med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för att höja bygglovplikten och på så sätt ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 16 Born i Edsbyn

Bebyggelsen består av tre gårdar i ett vackert läge ovanför Voxnan. Husen är välbevarade och är exempel på typiska voxnadalsgårdar. Nere vid älvbrinken finns gravhögar som tyder på bosättning här redan under järnåldern.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna

skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

Med tanke på bebyggelsens stora värde kommer diskussioner om bevarande-frågor att föras med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för att höja bygglovplikten och på så sätt ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 17 Skålsjön

Området består av två delar.

Brattskuruvallen är ett välvårdat betes- och slåtterlandskap i kuperad terräng på sluttningarna ner mot Häsboån. Vid ån ligger själva fåbodvallen med välbevarade hus av skiftande ålder.

Gårdarna Tulpans, Mickels och Stampens bildar en sammanhållen bymiljö med ett ålderdomligt odlingslandskap och välbevarad bebyggelse.

Området har fått vårbidrag inom ramen för landskapsvård i odlingsbygd.

Området är av **riksintresse** för kulturminnesvården. Bebyggelsemiljöerna skall betraktas som särskilt värdefulla enligt plan- och bygglagens 3 kap §12, vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas. Naturvårdsverket föreslår dessutom området som riksintresse för naturvården.

Inom området finns en kursgård med skidspår och vandringsleder av intresse för friluftslivet.

Med tanke på bebyggelsens stora värde kommer diskussioner om bevarande-frågor att föras med fastighetsägare och boende inom området. Efter ytterligare inventeringar avser kommunen att upprätta områdesbestämmelser för att höja bygglovplikten och på så sätt ge de värdefullaste miljöerna ett bättre skydd än nu.

R 18 Kraftledning Malvik-Dönje

En ny kraftledning planeras parallellt med en befintlig kraftledning. Området

är av riksintresse för kraftledningsutbyggnad. Vid ett eventuellt byggande får detta riksintresse vägas mot ett föreslaget nytt vid Voxnan (se R26).

R 19 Vattenkraftverk, Runemo

Vattenkraftutbyggnad öster om Runemo i Voxnan ingår i riksdagens vattenkraftplan. Mark- och vattenområden som ingår i denna plan ska behandlas som riksintresse. Enligt kraftbolaget kan en utbyggnad vara aktuell. Älvsträckan har förnämliga ädelfiskevatten, bl a harr.

Älvsträckan är av riksintresse för vattenkraftutvinning. Samtidigt är området av stort intresse för naturvård, fiske och friluftsliv. Den planerade vattenkraftutbyggnaden motverkar kommunens satsningar på landsbygdsutveckling och turism genom att stora naturvärden skulle gå förlorade. Kommunen motsätter sig därför vattenkraftutbyggnad och prioriterar naturvårdens, fiskets och friluftslivets intressen. Naturvårdsverket har föreslagit att Runemo strömmar bör klassas som riksintresse för naturvården (se R26). Därmed kommer - om ett kraftverksbygge blir aktuellt - två riksintressen att ställas mot varandra. Först då tar länsstyrelsen ställning till vilket intresse som är starkast. Tills vidare kvarstår dock riksintresset för vattenkraftutvinning, även om länsstyrelsens styrelse anser att klassificeringen av riksintresset bör omprövas.

R 20 Voxnan uppströms Vallhaga

Voxnans vattenområde är upptaget i miljöbalkens 4 kap 6 §. Enligt lagen får vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i vattenområdet Voxnan uppströms Vallhaga. Vattenområdet ligger inom det avrinningsområde som redovisas på kartan, varför utbyggnadsförbudet även gäller bi- och källflöden uppströms Vallhaga. Bestämmelsen gäller inte vattenföretag som förorsakar obetydlig miljöpåverkan. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd om skyddet av vattenområdet inte möter något hinder och om det sker på ett sätt

som inte påtagligt skadar områdets natur- och kulturvärden.

Området är i sin helhet av riksintresse med hänsyn till sina natur- och kulturvärden. Inom området finns andra riksintressen för naturvärden och friluftslivet.

R 22 Befintlig gruvdrift vid Kringeltjärn

Woxna Graphite AB har tillstånd enligt miljöbalken att bryta och bearbeta 100 000 ton malm per år vid Kringelgruvan. Den brytvärda malmen beräknas med nuvarande utvinningstakt räcka till 20 års brytning i dagbrott. Bolaget skall i samråd med länsstyrelsen upprätta en plan för efterbehandling av verksamheten.

Kringelgruvfyndigheten är klassad som riksintresse. Söder och öster om, och delvis överlappande gruvområdet ligger Östermyrorna (R 2), som är klassade som riksintresse för naturvård. Ny bebyggelse eller andra åtgärder som hindrar gruvdriftens utveckling skall inte tillåtas.

Gruvdriftens miljöpåverkan kontrolleras i ett fastställt kontrollprogram som bl a innehåller kontroll av grundvattennivåer och botanisk uppföljning av myrområdet och vattenprover och bottenfauna i Älman.

Ev utökning av verksamheten vid gruvan skall prövas enligt gällande miljölagstiftning.

R 23 Ev kommande gruvdrift, grafit

Woxna Graphite AB har ansökt om bearbetningskoncession för grafitfyndigheterna vid Gropabo, Mattsmyra och Månsberg.

Bearbetningskoncessionen möjliggör en långsiktig planering av gruvverksamheten för företaget. Malmen från Mattsmyra och Gropabo planeras att anrikas vid Kringelgruvan (se R 22).

Den planerade brytningen vid Mattsmyra och Gropabo kommer i konflikt med riksintresset för naturvård och det rörliga friluftslivet (R 1).

Områdena innehåller mineralfyndigheter som är av riksintresse. Vid den sydöstra delen av Gropabo och den nordvästra delen av Mattsmyra överlappar Voxnans riksintresse för naturvård och friluftsliv (R 1) mineralfyndigheten. Vid Månsberg finns ingen riksintressekonflikt.

Ny bebyggelse eller andra åtgärder som hindrar gruvdriftens utveckling skall inte tillåtas. Brytning av grafit skall tillståndsprövas enligt miljöbalken. Tillståndsansökan skall innehålla en miljökonsekvensbeskrivning. Detta material skall bl a visa hur riksintressen för naturvård och friluftsliv påverkas och vilka effekter som uppstår på andra miljö- och naturintressen och av transporter till och från de olika områdena.

Kringelgruvan

Månsberg

Gropabo-Mattsmyra

ÖVRIGA INTRESSEOMRÅDEN

R 24 Gruvfogdegruvan, Amundsgruvan och Flätsbogruvan

Nu gällande utmål inom kommunen är Gruvfogdegruvan, Amundsgruvan och Flätsbogruvan, vilka är lagda på zinkmalm och koppar-zinkmalm. Innehavare är Stora, Falun.

Områdena kan innehålla fyndigheter som är av riksintresse. Därför skall ny bebyggelse och andra åtgärder som hindrar en eventuell återupptagen gruvsdrift inte tillåtas.

R 25 Viksjöfors

Viksjöfors är en mindre tätort med förhållandevis god servicenivå och egen arbetsmarknad.

För Viksjöfors skall en enklare fördjupad översiktsplan upprättas. Ett av syftena är att göra det möjligt att upphäva äldre, inaktuella detaljplaner för delar av samhället.

R 26 Voxnan mellan Alfta och Voxsjön

Området består av Norrsjön med omgivande stränder samt Voxnan fram till kommungränsen i öster. Inom området finns partier med värdefulla strandängar vid Näsudden och Ols-Ols (se R92 resp R93). Dessutom ingår Runemo strömmar som är av riksintresse för vattenkraftutbyggnad (se R19).

Naturvårdsverket föreslår området som riksintresse för naturvård.

R 27 Gåsatjärnsmyran

Naturvårdsverket föreslår området som riksintresse för naturvård.

R 28 Nybo, Näverberg, Gammelvallarna

Naturvårdsverket föreslår området som riksintresse för naturvård.

R 31 Bornasen, grundvattentillgång

Vid Bornasen finns en viktig grundvattenreserv av hög kvalitet för tätortsområdet i Voxnadalen. Området ingår till en del i riksintresseområde för naturvård (R4).

Bebyggelse eller andra åtgärder som kan äventyra grundvattentillgångens lämplighet som vattentäkt kommer inte att tillåtas.

R 32 Vattentäkter i Lobonäs, Voxnabruk, Homna, Ryggesbo, Runemo, Öjung, Storsveden och Svabensverk

Alla vattentäkter utom Storsveden har fastställda vattenskyddsområden med föreskrifter för att skydda vattentillgången. Skyddsområdena är indelade i tre zoner, brunnsområde, inre skyddszon och yttre skyddszon. Inom brunnsområdet får endast vattentäktsverksamhet förekomma. Den inre skyddszonen skall täcka ett område där eventuella föroreningar når brunnen inom 100 dygn. Den yttre skyddszonen skall omfatta hela tillrinningsområdet eller en så stor del av grundvattenmagasinet att vattnet som tas upp ur vattentäkten har haft en uppehållstid av minst ett år inom zonen.

Homna är den största vattentäkten och förser förutom Edsbyn även Roteberg, Ullungsfors, Ämnebo, Homna, Knåda, Ovanåkers kyrkby, Viksjöfors och Östanå med vatten. Vattentäkten är anlagd på Voxnaåsen.

Vattentäkten i Runemo förser Alfta och Runemo med vatten. Vattentäkten är belägen i en isälvsavlagring. Vattnet består dels av grundvatten från åsen och till 2/3 av filtrerat vatten från Voxnan. I Voxnabruk är vattentäkten anlagd på

Voxnaåsen. Vattennivån påverkas vid torrperioder.

Vattentäkten i Lobonäs är anlagd på Voxnaåsen. Vattentillgången är mycket god.

Vattentäkten i Ryggesbo är ursprungligen en naturlig källa varifrån vattnet med självtryck letts ner till Ryggesbo. Från och med 1998 går vattnet genom ett mindre vattenverk där pH-värdet höjs. Vattnet i Svabensverk kommer ur en grusås. Vattentäkten försörjer både villa-området och den äldre delen av Svabensverk. Dessutom går vattnet till ett fritidsområde på andra sidan Dalagränsen.

Storsvedens vattenverk består av två bergborrade brunnar som kan användas tillsammans eller var för sig. Vid bägge brunnarna avskiljs radon.

Öjungs vattentäkt utgörs av en bergbörd brunn. Också här går vattnet genom en radonavskiljare.

Åtgärder som kan vara skadliga för vattentäkterna skall prövas mot skyddsföreskrifterna.

R 33 Öjung

I Öjung finns permanentboende och en samling fritidshus. Här finns även en kommunal vattentäkt, se R 32.

Området är av intresse för naturvård och friluftsliv. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen.

R 34 Bursjömyran

Bursjömyran bildar ett stort och varierat myrkomplex med en rik uppsättning av olika myrtyper i kontakt med öppet och rinnande vatten. Floran i området är artrik. Området har ett åtminstone lokalt fågelskyddsvärde.

Området har stora botaniska och zoologiska kvaliteter och intressant morfo-

logi. Därför skall Bursjömyrans naturvärden bevaras. Naturvårdsverket har föreslagit Bursjömyran som riksintresse för naturvård. Avgränsningarna kan komma att justeras. Skogsbruket skall ta hänsyn till naturvårdens intressen. Inga ytterligare dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka vattenbalansen inom området bör tillåtas.

R 35 Stor-Öjungen

Stor-Öjungen är en av Ovanåkers högst belägna sjöar, helt omgiven av skogsmarker utom vid byn Öjung. Stora delar av skogen har avverkats under 1980-talet.

Sjön är av stort värde för landskapsbildningen men den har också visst värde för friluftslivet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen.

R 36 Stortjärnen-Håvaån

Området bildar ett utpräglat komplex av tjärnar, gölar, myrar och fastmark i mosaikartad blandning.

Området har högt bevarandevärde, är helt opåverkat och har betydande fågelskyddsvärden. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Att dika eller utföra andra åtgärder i eller i anslutning till myrarna som kan komma att påverka vattenbalansen inom området bör inte tillåtas.

R 37 Flytjärnsmyran

Området är sammansatt av en ensidigt sluttande och en välvd mosse samt till större delen skogsbevuxna kärr. Myren avvattnas mot Voxnan.

Flytjärnsmyran är ett helt orört myrkomplex. Den stora välvda mossen är av ovanlig typ och har stort naturgeografiskt intresse. Myren bör inte skadas genom dikningar eller andra åtgärder. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Våtmarksdikning bör inte tillåtas.

R 38 Långsjömyran-Sandsjömyran

Långsjömyran och Sandsjömyran utgör tillsammans ett mossekomplex där de två enheterna skiljs av en vattendelare.

Objektet är mycket skyddsvärt, främst på grund av förekomsten av en plan oregelbundet strängad mosse. Långsjömyran är sannolikt en av landets sydostligaste representanter för denna typ. Myren har också betydande fågel-skyddsvärden. De i och för sig störande dikningarna inom området tycks inte ha någon märkbar effekt på hydrologin och begränsar inte i nämnvärd grad skyddsvärdet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen .Ytterligare dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka områdets hydrologi bör inte tillåtas.

R 39 Mälbäcksmyrorna

Området utgörs av ett kärrkomplex som sluttar svagt mot sjön St Nissjen. Genom området rinner en bäck kantad av översvämningsbetingade kärr. Större delen av myren intas av trädbevuxna kärr. De stora gungflykärren och den starkt ringlande bäcken är särskilt intressanta.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Ytterligare dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka områdets vattenbalans bör inte tillåtas.

R 40 Stormyran

Stormyran är exempel på en orörd, skyddsvärd myr vars största naturvården motiveras av att myren är blöt, helt öppen och strängad.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder i eller i anslutning till myren är olämpliga.

R 41 Golfersmyran-Lomtjärnen

Området ligger ca 330 m ö h och bildar en mosaik av myrar, fastmark och tjärnar. Området ligger avskilt och är helt fritt från dikningar. Vid en fågelinventering påträffades en anmärkningsvärd koncentration av sällsynta och skyddsvärda myrfåglar.

Området är av mycket stort intresse för naturvården. Naturvårdsverket har föreslagit Golfersmyran-Lomtjärnen som riksintresse för naturvård. Avgränsningarna kan komma att justeras. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen om hänsynsreglernas tillämpning. Att anlägga vägar, att dika eller utföra andra åtgärder som kan komma att påverka vattenbalansen inom området bör inte tillåtas.

R 42 Hälltjärnsmyran

Hälltjärnsmyran är ett myrkomplex dominerat av plana mossar. Hälltjärnsån rinner genom myren och utvidgar sig på flera ställen till långsträckta tjärnar. Ån kantas av kärr med ris- och buskvegetation. Myren är opåverkad av dikningar.

Området är av intresse för naturvården framför allt på grund av sitt fågelliv. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder i eller i omedelbar anslutning till myren bör inte tillåtas.

R 43 Stormyran (Lövriset)

Stormyran är ett kärrkomplex som sluttar starkt mot söder och avvattnas mot Blomsterhultbäcken.

Området är av intresse för naturvården framförallt på grund av det orörda och välutvecklade flarckärret. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder i eller i anslutning till myren bör inte tillåtas.

R 44 Räkabo-Fisktjärnen

Området är ett kärrkomplex av öppna sluttande kärr med enstaka skogsholmar. Myren är orörd. Den komplexa hydrologin är särskilt intressant och ger myren ett klart skyddsvärde.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Att dika eller utföra andra åtgärder i eller i anslutning till myren som kan komma att påverka dess vattenbalans bör inte tillåtas.

R 45 Homnamyran

Homnamyran utgörs av ett stort kärrkomplex vars norra del avvattnas mot den sänkta sjön Södra Homnan, medan den södra delen Kasmyran avvattnas i motsatt riktning. En nybyggd skogsbilväg har anlagts ungefär på vattendelaren. Den norra delen av området är tämligen starkt påverkad av dikningar medan området söder om sjön är relativt orört.

Med tanke på det rika fågellivet är området av stort intresse för naturvården. Det innehåller också representativa exempel på kärrvegetation i denna del av länet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Påverkan på myrområdet genom dikningar eller andra åtgärder bör inte tillåtas.

R 46 Lördagsmyran

Lördagsmyran är ett kärrkomplex av svagt sluttande kärr med en intressant hydrotopografi och stora botaniska värden. Den stora öppna och blöta myrdelen i sydost är tilltalande ur landskapsbildsynpunkt och myren har också ett visst fågelskyddsvärde.

Området är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder bör inte

tillåtas påverka myrens hydrologi. Avverkningar bör inte utföras på myren eller i dess kantzoner.

R 47 Sluttningsmyr vid Anders-Jons

På Lingåsens nedre sluttning, ca 700 m öster om Anders-Jons finns en liten artrik och värdefull sluttning myr med botaniskt intresse.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar bör ej företas i eller i omedelbar anslutning till myren.

R 48 Sjubergget

Sjubergets mycket branta sydvästsluttning mot Galvsjön är en klassisk växtlokal, känd och beskriven redan på 1800-talet. Bergssluttningen är barrskogsbevuxen och har en påfallande rik flora. Särskilt anmärkningsvärd är ansamlingen av ärtväxter. Sjubergets sluttning är en botaniskt mycket värdefull lokal.

Området är av mycket stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen om hänsynsreglernas tillämpning. Inga markingrepp bör företas i sluttningen.

R 49 Tunderåsen

Området är stort och har produktiv granskog som förmodligen uppkommit efter dimensionsavverkning för ungefär 100 år sedan. Skogen har brunnit vid flera tillfällen. Nu finns stort inslag av död ved men också yngre delar. Områdets värde ligger främst i den unika sammansättningen av arter, framför allt av mossor och lavar. Områdets storlek och andelen gammal skog och sumpskog i det omgivande landskapet gör det också värt att skydda.

R 50 Timssjön-Ullungen (Roteberg med flera byar)

Området består av ett öppet vackert odlingslandskap med flera högt belägna stora gårdar av Voxnadalstyp. Mitt i dalen ligger en rad sjöar. I byarna Västra och Östra Roteberg samt Mellanbyn finns flera mycket välbevarade bondgårdar på ursprungliga platser. I området finns också sekelskiftesbebyggelse av ofta god kvalitet. De tre byarna har här ursprungligen uppstått ur en enda moderby, vilken kan förmodas vara mycket gammal. I Kyan finns flera exempel på de karaktäristiska byggnadssätt som förekommer i Voxnadalen.

Området innehåller bebyggelse av kulturhistoriskt värde i ett öppet odlingslandskap. Därför skall ändring eller underhåll av befintliga byggnader utföras varsamt och så att deras särdrag beaktas och det kulturhistoriska värdet tas till vara (PBL 3:10 och 3:13). Särskilda krav kommer att ställas på placering och utformning av nya hus (PBL 3:1). Bebyggelse söder om vägen bör undvikas och det öppna odlingslandskapet bevaras.

R 51 Hundtjärnamyran

Hundtjärnamyran är ett myrkomplex bestående av plana eller nästan plana kärr och mossepartier. Stora delar av myren är glest skogsbevuxna. Ett område söder om Hundtjärnen är helt utdikad. Området är framförallt en art- och individrik fågelmyr, en av kommunens förnämsta.

Området är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder bör inte tillåtas förändra områdets betydelse som fågellokal.

R 53 Ulvamyran

Ulvamyran består av två kärr skilda från varandra av ett litet skogsparti. I områdets södra förlängning finns en liten

tjärn - Ulvatjärn. Ulvamyran är orörd och utgör exempel på en för trakten representativ kärrtyp. Myren har också vissa fågelskyddsvärden.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka vattenbalansen i eller i anslutning till myren bör ej tillåtas.

R 54 Slipmyran

Slipmyran är ett kärrkomplex med gles skog som bara i liten grad är påverkat av dikning. Området har en artrik flora med flera intressanta vegetations-samhällen och en innehållsrik fågel-fauna.

Området är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Ytterligare dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka vattenbalansen i eller i anslutning till myren skall inte tillåtas. Skogen på myren och i myrkanterna bör sparas.

R 55 F d Norrbosjön

För att vinna åkermark sänktes Norrbosjön en gång i tiden. Därför är sjön numera helt igenvuxen vid lågvatten och omges av delvis igenväxande jordbruksmarker. Området är en värdefull rastlokal för flyttande fåglar. Även som häckningslokal är f d Norrbosjön intressant med häckande änder, vadare m m.

Området är av intresse för naturvården, och det är angeläget att det kan bevaras, eller eventuellt förbättras som fågelsjö genom att vattendjupet på ett eller annat sätt ökas. Skogsbruket skall ta hänsyn till naturvårdens intressen. Våtmarksdikning bör inte tillåtas.

R 56 Njupaklitt

Njupaklitt är ett väl avgränsat barrskogsbevuxet bergsparti med branta

sluttningar mot norr, öster och sydost. Floran inom området är mycket intressant. Lind befinner sig här på gränsen för sin utbredning mot nordväst.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Den rika och intressanta floran vid Njupaklitt skall bevaras. Inom området bör all lövskog sparas. Särskild aktsamhet om lindförekomsten är befogad.

R 57 Voxnan mellan Bornforsen och Edsbyn

Mellan Bornforsen och Edsbyn rinner Voxnan i ett mycket kraftigt slingrande lopp med kilometervida meanderslingor. Älven omges till största delen av ett öppet jordbrukslandskap men också av barr- eller lövskogsbevuxna myrmarker. Nedströms Bornforsen ligger den drygt 50 m höga, barrskogsbevuxna Klittakullen. Landskapsbilden inom området är tilltalande.

Området är av intresse för naturvården. Delar av området ingår i riksintresseområde. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Det är olämpligt att vidta åtgärder som påtagligt förändrar landskapet. Kalavverknig av skog på Klittakullen bör undvikas, särskilt på eller i närheten av toppen. Det öppna jordbrukslandskapet bör bibehållas. Fortsatt jordbruksdrift skall inte försvåras. Nya byggnader skall placeras och utformas med hänsyn till landskapsbilden och den lokala byggnadstraditionen (PBL 3:1).

R 58 Viken m fl byar - Östanå - Ovanåkers kyrkby

Området består av ett öppet jordbrukslandskap runt Viksjön med stora välbevarade hälsingegårdar av karaktäristisk Voxnadalstyp. Den västra delen står i nära samband med den intressanta kyrkmiljön i Ovanåker.

Bebyggelsemiljöerna är av stort kulturhistoriskt värde, både som enskilda hus och vad gäller gårdarnas och byarnas läge i landskapet. Speciellt viktigt är att gårdarnas fria lägen inte störs av nybe-

byggelse och att marken även i framtiden hålls öppen genom fortsatt jordbruk och odling.

Området är av intresse för kulturminnesvården och med tanke på kulturlandskapet. Därför skall ändring eller underhåll av befintliga byggnader utföras varsamt och så att särdrag beaktas och det kulturhistoriska värdet tas till vara (PBL 3:10 och 3:13). På placering, utformning och anpassning av nya hus kommer särskilda krav att ställas (PBL 3:1).

R 59 F d Sollsjön

F d Sollsjön har tidigare sänkts. Under högvattenperioden på våren är området en förnämlig rastplats för flyttande fågel. Sollsjön är också en värdefull häckningslokal för många änder. Den översvammade strandskogen har stort värde för insekter, fåglar och vedsvampar.

Området är av intresse för naturvården som en värdefull fågellokal. Därför bör inga åtgärder som kan komma att försämra sjön som fågellokal företas i eller i anslutning till sjön. Vissa biotopförbättrande åtgärder kan däremot komma att bli nödvändiga. Dessa skall dock inte beröra strandskogen.

R 60 Uvasen

Uvasen är en liten slättsjö som till stor del omges av jordbruksmark. Sjön är påverkad av sjösänkingsföretag och har riklig vegetation. I Uvasen påträffas ett flertal av de fågelarter som förknippas med en näringsrik sjö.

Området är av intresse som fågelsjö. Därför skall sjön inte utsättas för nya sänkingsföretag och omgivande marker hållas öppna. Biotopförbättrande åtgärder kan emellertid så småningom bli nödvändiga.

R 61 Träckesbo

Träckesbo är en välbevarad fäbod med någorlunda ursprunglig bebyggelse och saknar vägförbindelse. Varglav växer på timmerväggar inom fäbodvallen. Området är av intresse för naturvården.

Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Avverkningar i anslutning till fäbodarna bör ta hänsyn till miljön. Den omgivande ängsmarken skall hållas öppen. Ändring och underhåll av befintliga byggnader ska utföras varsamt och med hänsyn till kulturhistoriska värden. Eventuell ny bebyggelse skall anpassas till områdets egenart.

R 62 Gullbergsbo

Gullbergsbo är en mycket välbevarad fäbod i sydsluttning invid Gullbergsbotjärn. Varglav växer på de gamla timmerbyggnaderna.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Avverkningar i anslutning till fäbodarna bör ta hänsyn till miljön. Den omgivande ängsmarken skall hållas öppen. Ändring och underhåll av befintliga byggnader ska utföras varsamt och med hänsyn till kulturhistoriska värden. Eventuell ny bebyggelse skall anpassas till områdets egenart.

R 63 Mösamyrn

Området består av ett svagt rikkärr med intressant flora.

Området har högt botaniskt värde och är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. På grund av sina höga botaniska värden bör myren ej dikas eller utsättas för andra åtgärder som kan komma att förändra vattenbalansen i myren.

R 64 Rikkärr öster om Skalen

Området består av ett rikkärr med intressant flora, omgivet av tallmossesamhällen och med spår av torvtäkt från 1920-talet.

Området har högt botaniskt värde och är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. På grund av sina höga botaniska värden bör myren ej dikas eller utsättas för andra åtgärder som kan komma att förändra vattenbalansen i myren.

R 65 Flaxnamyrn- Trynjemyrn

Flaxnamyrn - Trynjemyrn är ett stort kärrkomplex som är i det närmaste opåverkat. Området innehåller intressant hydrologi och vegetationsmosaik och en artrik flora.

Området har högt botaniskt värde och är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. På grund av sina höga botaniska värden bör myren ej dikas eller utsättas för andra åtgärder som kan komma att förändra vattenbalansen i myren. Skogen på myrarna eller i deras kantzoner bör ej avverkas.

R 66 Skyttmyrn

Skyttmyrn är 3 km lång, och avvattnas åt skilda håll och har en intressant flora. Förutom att Skyttmyrn korsas av ett par skogsbilvägar är den relativt opåverkad.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. På grund av sina höga botaniska värden bör myren ej dikas eller utsättas för andra åtgärder som kan komma att förändra vattenbalansen i myren.

R 67 Rävaboåsens sydsluttning

I Rävaboåsens sydsluttning finns ett mycket intressant skogsområde med ett flertal mindre allmänna och sällsynta växter.

Området har högt botaniskt värde och är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. På grund av den värdefulla floran bör skogsbruk endast ske på tjälad mark. Markberedning bör ske med stor försiktighet och dikning helt undvikas.

R 68 Mållångstas urskog

Mållångstas urskog är ett litet naturskogsbestånd som domineras av tall-

skog. Skogen är inte helt orörd, men en stor del av träden är, trots klenta dimensioner, 150 - 200 år gamla. Mycket gamla tallar förekommer dessutom spridda inom området, varav de äldsta med en brösthöjdsdiameter kring 60 cm, torde vara åtminstone 400 år.

Området är av stort intresse för naturvården, och det är angeläget att Mållångstas urskog bevaras. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen om hänsynsreglernas tillämpning.

R 69 Vallasen

Vid sjön Vallasens sydöstra ände ligger en liten myr med intressant flora.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogen på myren bör ej avverkas.

R 70 Vålamyran

Vålamyran utgör ett mossedominerat myrkomplex som innehåller ett vackert exempel på en excentrisk mosse, en av de få skyddsvärda i denna region. Myrens sydvästra del är till stor del skadad av dikningar.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogen på myren bör ej avverkas. Dikningar i eller i anslutning till myren som kan komma att påverka dess vattenbalans skall inte tillåtas.

R 71 Mållången, Tälningen, Mållångstugufjärden, Fläten, Amungen

Mållången ingår i ett system av flera sjöar, som är omgivna av ett utpräglat skogslandskap. Området har därför viss vildmarkskaraktär, även om det finns en hel del bebyggelse längs stränderna, framför allt i sjöns norra delar. Sjöarna är reglerade och vattenståndet varierar. Området är av stort intresse för friluftsliv-

vet och turismen, särskilt med tanke på fiske och kanotsport. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Vattenkvaliteten skall bibehållas.

R 72 Sandreveln

Sandreveln ingår i Järboåssystemet och består av en bågformad ås, som stupar mot Mållången på sin östra sida och på sin västra gränsar mot myrmarker och ett småkulligt landskap av isälvs-material. Vid sjön finns sandstränder. Området har ett visst geologiskt intresse och är dessutom värdefullt för friluftslivet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogliga åtgärder på åsen och kullandskapet bör utföras på ett sådant sätt att körskador eller markberedningsskador inte uppstår.

R 73 St Öjungen

St Öjungen är en kraftigt flikad sjö med djupa vikar, långt utskjutande uddar och ett stort antal öar. Sjön är omtyckt som utflyktsmål och fiskesjö. Förutom det naturliga utloppet (Gammelån) i St Öjungens sydvästligaste vik, har sjön ännu ett utlopp. I sjöns östra del leder en grävd, sprängd och stensatt kanal vattnet, via den lilla sjön Ögat, till Lilla Öjungen och Annefors bruk.

St Öjungen är främst av intresse för friluftslivet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Vattenkvaliteten skall bibehållas.

R 74 Svamyran-Svabäcken

Den norra delen av Svamyran är en risdominerad mosse med spridda lågvuxna tallar. Myren blir mot sydost allt rikare och utmed den sydöstra kanten uppträder rena extremriksamhällen. Inom området finns flera mycket sällsynta växter.

Området är av mycket stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med

kommunen om hänsynsreglernas tillämpning. Skogen på Svamyran, i myrens kantzoner och i Svabäckens ravin bör inte avverkas. Stor försiktighet bör iakttas vid alla skogsbruksåtgärder i anslutning till myren eller bäcken. Dikningar eller andra åtgärder som kan komma att påverka vattenbalansen bör inte utföras i anslutning till Svamyran eller Svabäcken.

R 75 Västra Gångborstjärnarna

I ett öppet eller glest tallbevuxet kärr väster om Västra Gångborstjärnarna finns ett välutvecklat axagsamhälle. Myren har ett stort floristiskt värde. Ett gammalt dike avvattnar myren mot tjärnen.

Området är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Ytterligare dikningar i eller i anslutning till myren skall inte tillåtas.

R 76 Kärrkomplex vid Hälludden (Mållången)

Vid Hälludden och i direkt kontakt med Mållången ligger ett kärrkomplex med lokalt fågelskyddsvärde. Myren är inte påverkad av dikningar.

Området har högt naturvärde. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder i eller i anslutning till myren skall inte tillåtas.

R 77 Hibomyran

Hibomyran är ett stort plant mossekomplex som är väsentligen opåverkat av dikningar. Området har ett visst fågelskyddsvärde.

Området har högt naturvärde. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder som påverkar myrens vattenbalans skall inte tillåtas.

R 78 Stormyran-Grannäsen

Stormyran och anslutande myrar vid Grannäsen bildar ett stort myrkomplex med tjärnar, bäckar och insprängda fastmarkspartier av varierande storlek. Myrkomplexet hyser en artrik fågelfauna. Området har mosaikartad karaktär och en helt opåverkade hydrologi. I detta avseende framstår Stormyran som ett vildmarksartat komplex med för länsdelen representativ natur och med ett skyddsvärt fågelliv. Grannäsen är en förhållandevis grund sjö, omgiven av myr- och skogsmarker. Sjön ligger högt och har låg alkalinitet.

Stormyran - Grannäsen omfattas av ett förordnande om samråd inför vissa arbetsföretag enligt 12 kap 6 § miljöbalken. Området är av stort intresse för naturvården. Naturvårdsverket har föreslagit Stormyran-Grannäsen som riksintresse för naturvård. Avgränsningarna kan komma att justeras. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen om hänsynsreglernas tillämpning. Våtmarksdikning skall inte tillåtas.

R 79 Myr nordost om Grannäsberget

I en sänka mellan bergen nordost om Grannäsen ligger en liten helt öppen myr av utpräglat fattig typ. Vegetationen är artfattig. I myrens östra del finns en egenartad uppdelning i lösbottnar och låga men fasta ristuvor. Enstaka mindre vattensamlingar förekommer ofta. Myren är öppen och blöt med avvikande hydrotopografi. Förekomsten av stora mjukmattor och lösbottnar bidrar till skyddsvärdet. Myrens ostligaste del ligger i Bollnäs kommun.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Våtmarksdikning skall inte tillåtas.

R 80 Vargatjärnshällarna

Vargatjärnshällarna är ett vildmarksbetonat skogsområde med hällmarker,

skrevor, mäktiga klippavsatser, block, blocksamlingar och blockgrottor. Skogen är till stor del gles lågvuxen hållmark-stallskog och kan i dessa delar betecknas som impediment. Inom övriga delar bör skogsbruket bedrivas med hänsyn till landskapsbilden.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen.

R 81 Stormyran (Amungen)

Stormyran vid Amungen utgörs av ett myrkomplex med kärr och mossar som representerar en i denna del av länet mindre vanlig mossetyp. Det är dessutom en värdefull fågellokal.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikningar eller andra åtgärder bör inte tillåtas påverka myren.

R 82 Getryggen

Getryggen är ett isolerat avsnitt av Rysjöåsen med ett fritt framträdande läge och vacker landskapsbild, särskilt Getryggsudden och Kvalnäsudden. På åsen finns ett par gravfält, igenväxande odlingsmarker och ett antal fritidshus. Åsen är till större delen barrskogsbevuxen. Getryggs- och Kvalnäsudden samt större delen av fritidsbebyggelsen ligger i Rättviks kommun.

Området är av intresse för friluftslivet och har dessutom geologiska värden. Gravfälten höjer värdet ytterligare. Därför skall lokaliseringssprövning av ny bebyggelse på åsen eller i dess omedelbara närhet göras med särskild hänsyn till de dokumenterade värdena.

R 83 St Gräsberget

St Gräsberget intas i dag till stor del av ett hygge. Berget kännetecknas av en ovanlig flora med bl a sötvedel.

Området är av botaniskt intresse. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. För att undvika att

den märkliga floran på St Gräsberget utarmas bör den uppväxande skogen hållas ganska öppen åtminstone på de rikaste växtplatserna.

R 84 Nybo

Nybo fäbod saknar vägförbindelse men nås lätt på en spångad stig. Vallen är relativt väl bevarad. Fäbodvallen är ett intressant och värdefullt inslag i landskapet.

Området är av intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Det är angeläget att vallen kan hållas öppen. Befintliga byggnader bör vårdas och nya byggnader inpassas och utformas med hänsyn till lokal byggnadstradition.

R 85 Stora och Lilla Vitmyran

Stora och lilla Vitmyran är ett blandmyrkomplex av karakteristisk typ för sydvästra Hälsingland. Området har stora fågelskyddsvärden och en tilltalande landskapsbild med stora öppna myr-tytor. Objektet ligger till största delen i Bollnäs kommun.

Området är av stort intresse för naturvården. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Dikning eller andra åtgärder som påverkar områdets vattenbalans skall inte tillåtas.

R 86 Häsbergsmyr

Häsbergsmyr är ett blandmyrkomplex som består av sluttande och plana mossar samt kärr. F d Häsbergstjärnen är sänkt och helt igenvuxen.

Området är av intresse för naturvården, särskilt med tanke på fågellivet. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Våtmarksdikning skall inte tillåtas.

R 87 Svabensverk - Hämnenåsen

Verksamheten vid Svabensverk bruk

upphörde 1877 efter knappt 80 års drift. Bruksmiljön är väl bevarad med en bruksherrgård i fonden av en bruksgata. Här finns också andra bruksbyggnader, bruksdamm, kvarn m m.

Svabensverk bruk är uppfört på plana deltaavlagringar som avsatts i anslutning till Hämmenåsen. Åsen skär av sjön Hämmens nordöstra vik. I de grunda vattnen har ett myr- och vattenlandskap med stora gungflyytor och rik fågelfauna utvecklats.

Den mjukt slingrande och tallbevuxna åsen är delvis hög och mäktig och ett tilltalande inslag i det öppna sjö- och myrlandskapet. Bortsett från vägen uppe på åsen är den orörd i detta avsnitt. Öster om Svabensverk och vid Uvbo är åsen skadad av omfattande grustäkter. Vid Uvbo är den delvis bortgrävd.

Svabensverk och Hämmenåsen har stora naturvetenskapliga, kulturhistoriska och landskapsestetiska värden. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Våtmarksdikning skall inte tillåtas. Eventuell utvidgad täktverksamhet bör prövas med särskild hänsyn till naturvärdena. Befintlig bebyggelse i bruksmiljö skall underhållas så att deras särart bevaras. Nya byggnader bör undvikas i anslutning till bruksmiljön och åsen.

R 88 Galven

Området utgörs av en odlingsbygd norr om Galvsjön med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och kulturlandskap.

Området har lokalt kulturhistoriskt intresse och värdefull landskapsbild. Därför skall områdets kulturvärden inventeras närmare. Landskapet bör hållas öppet och intakt. Ändring och underhåll av befintliga byggnader skall utföras varsamt och med hänsyn till dess kulturhistoriska värden. Nya hus skall anpassas till landskapet och den äldre bebyggelsen samt utformas i enlighet med lokal byggnadstradition.

R 89 Grängsbo

Området utgörs av en odlingsbygd norr om sjön Lössnan med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och kulturlandskap.

Området har lokalt kulturhistoriskt intresse och värdefull landskapsbild. Därför skall områdets kulturvärden inventeras närmare. Landskapet bör hållas öppet och intakt. Ändring och underhåll av befintliga byggnader skall utföras varsamt och med hänsyn till dess kulturhistoriska värden. Nya hus skall anpassas till landskapet och den äldre bebyggelsen samt utformas i enlighet med lokal byggnadstradition.

R 90 Långabäcken

Området ligger i anknäytning till riksintresseområde R4 och utgörs av Långabäcken med närområde. Klinga källa, som hör till riksintresset, avvattnas av Långabäcken mot nordväst.

Här finns ett stort antal sällsynta djur och växter. Bäckens bottenfauna är rik och varierad med både försurnings- och föroreningskänsliga arter.

Området är ekologiskt särskilt känsligt och av stort intresse för naturvården. Det kan komma att ingå i riksintresset. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Efter bäcken skall kantzoner sparas från påverkan av skogsbruk. Våtmarksdikning och skogsgödsling skall inte tillåtas påverka Långabäcken. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen om hänsynsreglernas tillämpning.

R 91 Per-Olsmyran

Området består av en fin björskog mellan en grävd kanal och Häsboåns gamla åfåra närmast Mållången. Här och där står en del äldre tallar. Rester av diken samt lador tyder på att det har funnits slätterängar här.

Området är av lokalt intresse för naturvården som ett fågelområde. Därför

skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Efter ån bör kantzonen sparas från påverkan av skogsbruk. Våtmarksdikning och skogsgödsling bör inte tillåtas.

R 92 Näsudden, Alfta

Området består av en vidsträckt och välhävdad strandäng vid Näsudden med en välutvecklad och artrik ävjobroddsvegetation. Vegetationstypen är ovanlig inte bara i länet utan också i landet. Objektet är vackert, opåverkat och kanske värdefullast av länets sötvattenstrandängar.

Området är av mycket stort intresse för naturvården och ingår i ett större område som föreslås som riksintresse (se R 26). Därför skall skogsbruket ta särskild hänsyn till naturvårdens intressen. Strandängen är av högsta naturvärde och skall bevaras. Ny bebyggelse skall inte tillåtas inom området eller i anslutning därtill. Andra åtgärder som kan skada naturvärdet skall inte tillåtas.

R 93 Ols-Ols, Runemo

Området är ett mycket representativt exempel på en sedan länge betad sötvattenstrandäng med flera hotade arter.

Området är av mycket stort intresse för naturvården och ingår i ett större område som föreslås som riksintresse (se R 26). Därför skall skogsbruket ta särskild hänsyn till naturvårdens intressen. Strandängen är av högsta naturvärde och skall bevaras. Ny bebyggelse skall inte tillåtas inom området eller i anslutning därtill. Andra åtgärder som kan skada naturvärdet skall inte tillåtas.

R 94 Mållångstuga

Området består av en kontinuerligt hävdad fodermark med en mycket artrik flora, relativt fri från störande ingrepp och med en fortsatt hävd tryggad.

Området är av mycket stort intresse för naturvård, turism och friluftsliv. Natur-

vårdsverket har föreslagit Mållångstuga som riksintresse för naturvård. Avgränsningarna kan komma att justeras. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens intressen. Fodermarken är av högsta naturvärde och skall bevaras. Ny bebyggelse skall inte tillåtas inom området eller i anslutning därtill. Andra åtgärder som kan skada naturvärdet skall inte tillåtas.

R 95 Övre och nedre Lången, Nöungen, Grycken-Gryckån

Området består av ett sammanhängande sjösystem med goda fiskevatten och som utnyttjas för kanotfärder.

Området är av stort intresse för friluftsliv och turism. Det ingår också i det större området Voxnan uppströms Vallhaga, som är av riksintresse med hänsyn till natur- och kulturvärden (se R1). Därför skall skogsbruket ta hänsyn till friluftslivets intressen. Våtmarksdikning skall inte tillåtas. Sjöarnas och vattendragens vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras.

R 96 Loån

Loån har förnämliga fiskevatten. Ån avvattnas till Voxnan. Den utnyttjas mycket för kanotfärder.

Området är av intresse för friluftsliv. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till friluftslivets intressen. Våtmarksdikning skall inte tillåtas. Sjöarnas och vattendragens vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras.

R 97 Värasen

Värasen har goda fiskevatten.

Området är av intresse för friluftsliv. Sjöns och vattendragets vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras.

R 98 Råken

Råken har goda fiskevatten. Kring sjön finns fritidsbebyggelse.

Området är av intresse för friluftsliv. Sjöns och vattendragets vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras. Ny bebyggelse skall förläggas i anslutning till befintlig så att strandområdet hålls fritt.

R 99 Loftssjön

Loftssjön har goda fiskevatten. Kring sjön finns fritidsbebyggelse.

Området är av intresse för friluftsliv. Sjöns och vattendragets vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras. Ny bebyggelse skall förläggas i anslutning till befintlig så att strandområdet hålls fritt.

R 100 Grytaberg

Norr om Grytbergets sydbrant finns en 100-150-årig barrblandskog med inslag av lövträd. Skogen är i stor sett opåverkad efter sekelskiftet. Den innehåller grova torrakor och lågor efter grova tallar och har en intressant brandhistorik från år 1295 till 1866. Flera mycket sällsynta insekter, lavar, mossor och skogssvampar har påträffats.

Skogen inventerades under år 1994 och har bedömts vara skyddsvärd. Länsstyrelsen arbetar för närvarande på att säkerställa ett framtida skydd genom att förklara området som naturreservat. I anslutning till det kartredovisade området finns andra delar som kan vara skyddsvärda. Därför skall skogsbruket

ta hänsyn till naturvårdens intressen i avvaktan på eventuella beslut om framtida skydd.

R 101 Hässaån, nedströms Mörtsjön

Hässaån har utmärkta fiskevatten.

Området är av intresse för friluftsliv. Sjöns och vattendragets vattenkvalitet skall bevaras så att livsbetingelserna för fisk och andra vattenlevande djur och växter inte försämras.

R 103 Flaxnan

Flaxnan har ett förnämligt fiskevatten. Ån är reglerad, och gällande vattendom medger att tillrinningen tidvis stängs av helt. För närvarande diskuteras möjligheterna till omprövning av vattendomen med hänsyn till fiskeintressena.

R 105 Mållångsbo

Mållångsbo har badplats, båthamn och tillgång till goda fiskevatten i Mållången och ån Flaxnan. Fritidsbebyggelse finns. Området är av intresse för friluftsliv. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till friluftslivets intressen.

R 106 Edsbyn, Alfta, Viksjöfors, Voxnabruk och Knåda

Rekreatjonsområdena i tätorternas närhet med bl a spår för motion och skidlöpning är viktiga att bevara som lättillgängliga naturområden för friluftslivets behov.

Områdena är av intresse för friluftsliv. Därför skall skogsbruket ta hänsyn till friluftslivets intressen.

ÖVERSIKTSPLAN FÖR OVANÅKERS KOMMUN

UTLÅTANDE EFTER UTSTÄLLNING

Planförslaget har varit utställt enligt reglerna i plan- och bygglagen under tiden 2 november 1998 - 15 januari 1999.

Inkomna synpunkter

Under samrådstiden har följande synpunkter kommit in.

Länsstyrelsen Gävleborg, granskningsyttrande 1998-11-30

Länsstyrelsen meddelar i sitt granskningsyttrande att man avser att underrätta Naturvårdsverket och Boverket om att området Voxnan-Näsudden skall utökas att inkludera Runemo strömmar och hela området klassas som riksintresse för naturvård. Vattenkraftutvinning som riksintresse kvarstår, men länsstyrelsens styrelse anser att klassificeringen av riksintresset bör omprövas.

Kartredovisningen visar R1 som riksintresse för naturvård, men riksintresset för friluftsliv framgår inte av kartan.

Det är viktigt att framhålla att fäbodvallarna (R11) inte bara är kulturhistoriskt intressanta utan även har mycket högt värde från naturvårdssynpunkt, ofta har höga biologiska värden, är viktiga för uppfattningen av landskapet samt ovärderliga för friluftslivet. Synpunkter på skogsbruket bör tillföras. Om särskild hänsyn krävs av skogsbruket är markägaren berättigad till ersättning. Skogsvårdslagen räcker.

Riksintresse för kraftledningsutbyggnad Kilforsen-Laforsen-Horndal-Västerås skall redovisas.

R21 är inte klassat som riksintresse.

R78 bör betraktas som blivande riksintresse.

Kommentar: Ovanstående synpunkter har beaktats genom ändringar och komplettering av text och karta.

Kommunen kunde ha redogjort för tankar på planerade vägar, behov av ändamålsenliga strukturer och transportsektorns framtid.

Avsnittet om hälsa och säkerhet bör fördjupas .

Kommentar: Vissa kompletteringar har skett i avsnittet om varu- och persontransporter. Översiktsplanen innehåller dock inget självständigt avsnitt om hälsa och säkerhet. Orsaken till detta är att synpunkter på sådana frågor arbetats in i de olika avsnitt som behandlar verksamheter. Varför denna struktur har valts klargörs i avsnittet Den nya översiktsplanens huvudfrågor.

Det är viktigt att gruvexploaterings konsekvenser blir väl belysta. Hänvisning till lagar som efter årsskiftet ingår i miljöbalken bör korrigeras med hänsyn till detta.

Kommentar: Synpunkterna har i huvudsak beaktats.

Länsstyrelsen Gävleborg, PM 1999-01-04

Här framförs synpunkter av informativ karaktär från skogsvårdsstyrelsen, miljövårdsenheten och lantbruksenheten.

Kommentar: Synpunkterna har till största delen beaktats.

Banverket, yttrande 98-11-11

Banverket hade under samrådstitiden ingenting att erinra, men önskar nu att rekommendationer som berör järnvägen tas med. Hänvisning bör också ske till banverkets nya policy samt till en publikation från vägverket.

Kommentar: Vissa kompletteringar har införts.

Vägverket, yttrande 98-11-11

Kommunen kommer sannolikt inte att beröras av någon riksintressant väg. Avsnitt om hälsa och säkerhet bör fördjupas. Resonemanget om Bergslagsdiagonalen borde kanske utvecklas mer. Handikappanpassning av trafikmiljön berörs inte. Vägtrafiksektorn är fortfarande knapphändigt belyst. Översiktsplanens text om tillståndsplikt för byggnad enligt väglagen är något missvisande. Prövning enligt väglagen skall inte ske vad gäller byggnader som kräver bygglov, inte heller inom detaljplan.

Kommentar: Det framgår inte av något dokument att det finns eller är påtänkt några vägar av riksintresse inom kommunen, inte heller att andra större förändringar inom vägtrafiksektorn är att vänta. Ambitionen att hålla översiktsplanen kortfattad och lättillgänglig har medfört att ämnesområdena inte kan behandlas alltför detaljerat. Att prövning enligt väglagen endast sker utanför detaljplan framgår redan av texten, men den har förtydligats vad gäller bygglovpliktiga objekt.

Länsmuseet Gävleborg, yttrande 99-01-14

Länsmuseet informerar om projektet "Skog och mark i Gävleborgs län", som syftar till att genom inventeringar kartlägga forn- och kulturminnen i inlandets skogsmark.

Kommentar: Synpunkterna har inarbetats i översiktsplanen.

Kulturnämnden, Ovanåkers kommun, yttrande 1998-12-17

Ingen erinran.

Bollnäs kommun, kommunstyrelsen, yttrande 1999-01-04

Ingen erinran.

Ljusdals kommun, byggnadsnämnden, yttrande 1998-12-17

Ingen erinran.

Rättviks kommun, miljö- och plannämnden, yttrande 1998-12-10

Önskar samsyn mellan kommunerna beträffande rekommendationer för bebyggelseutveckling runt sjön Amungen (del av R71), som i huvudsak ligger i Rättviks kommun.

Kommentar: De rekommendationer som åsyftas motsvaras av de generella strandskyddsbestämmelserna, som finns beskrivna tämligen utförligt i översiktsplanens textdel.

Telia AB, yttrande 1998-11-02

Ingen erinran.

Voxnadalens Naturskyddsförening

Föreningen framför ett antal synpunkter, främst inom naturvårdens område.

Kommentar: Texterna om Sollsjön (R59) och Grytaberg (R100) har reviderats. Övriga punkter kommer att utredas vidare och kan därefter komma att påverka en senare version av översiktsplanen.

Voxna Bygdegård/Byalag, yttrande 1999-01-15

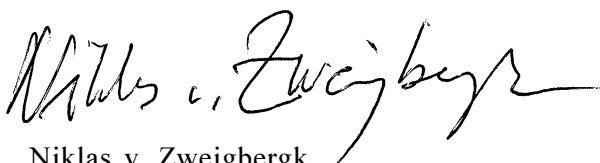
Framför synpunkter om R1, R14, R23 och R106.

Kommentar: R106 har kompletterats. Övriga punkter kommer att utredas vidare och kan därefter komma att påverka en senare version av översiktsplanen.

Fullens Sjösänkingsbolag Kulturförening, yttrande 1999-01-10

Föreningen önskar att det sjösänkingsföretag som ägde rum vid sjön Fullen i slutet av 1800-talet uppmärksammas i översiktsplanen.

Kommentar: Synpunkten har registrerats. Frågan kommer att utredas vid arbetet med nästa version av översiktsplanen.

Niklas v. Zweigbergk
arkitekt SAR

Arne Stenberg
PBL-samordnare

Länsstyrelsen
Gävleborg
Fysisk planering
Anna Dehlin-Englund
Tel 026-17 12 88

GRANSKNINGSYTTRANDE

1998-11-30

08375-98

Ovanåkers kommun
Miljö- och byggnämnden
828 80 EDSBYN

Kommuntäckande översiktsplan för Ovanåkers kommun

Förslag till kommuntäckande översiktsplan för Ovanåkers kommun är utställd för granskning under tiden 2 november 1998 till 15 januari enligt 4 kap 3§ plan- och bygglagen (PBL).

Länsstyrelsens ska under utställningstiden avge ett granskningsyttrande över planförslaget. Av yttrandet ska framgå om

- förslaget inte tillgodoser riksintressen enligt lagen om hushållning med naturresurser (NRL 1987:12)
- sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt
- bebyggelsen blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa eller till behovet av skydd mot olyckshändelser.

Granskningsyttrandet ska fogas till den antagna planen (PBL 4:9).

Det slutliga planförslaget har behandlats vid Länsstyrelsens planberedning 1998-11-17 där företrädare för berörda statliga sektorer deltagit. Detta yttrande utgör statens samordnade syn på förslaget.

Planförslaget var på samråd december 1996 till slutet av mars 1997. Under samrådstiden har kommunen och Länsstyrelsen vid ett flertal tillfällen diskuterat översiktsplanen. Dessutom har Länsstyrelsens tjänstemän deltagit vid kommunens informationsmöten kring kultur och miljöfrågor.

Sammanfattning

Ovanåker är den första kommunen i länet som gör en ny kommunomfattande översiktsplan. Planen har en miljö- och kulturprofil som gör att kommunens kvaliteter lyfts fram. Materialet är kortfattat och lättläst. Kommunen har haft ambitionen att genom bred dialog om framtidsfrågorna engagera invånarna under samrådskedet och använda översiktsplanarbetet som instrument.

Planförslaget visar i huvudsak samma mark- och vattenanvändning som gällande plan från 1990. Förslaget baserar sig på nya synsätt på miljöfrågor men utgår i stort sett från samma formella planeringsunderlag som tidigare.

Postadress

Besöksadress

Telefon

Telefax

801 70 GÄVLE

Borgmästarplan

026-17 10 00

026-61 13 10

Översiktsplanens koppling till Agenda 21 betonas och detta överensstämmer med intentionerna i länets miljöstrategi.

Riksidressen enl naturresurslagens (NRL) kap 3 och miljöbalkens kap 4

Riksidresse R20, Voxnan med tillhörande vattenområden uppströms Vallhaga, ingår i område som enligt riksdagens beslut är av riksidresse i sin helhet med hänsyn till sina natur- och kulturvärden. Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras. R20 har nu utvidgats och beskrivs så att hela området uppströms Vallhaga omfattas.

Riksidressen enl naturresurslagens (NRL) kap 2 och miljöbalkens kap 3

Både Bollnäs och Ovanåkers kommuner önskar upphäva riksidresset för kraftutvinning i Runemo strömmar **R19**, för att i stället främja fisketurismens förutsättningar. Kraftutvinning eller inte i Runemo strömmar är således även en mellankommunal fråga.

För att motstående idressen som fiske och friluftsliv jämbördigt ska kunna vägas mot kraftutvinning vid en framtida aktualisering av vattenkraftsutbyggnad är det viktigt att få klarlagt om naturvårdsidresset är starkt nog att kunna klassas som riksidresse. Naturvårdsverket har denna höst föreslagit att Länsstyrelsens miljövårdsenhet utreder om Voxnan-Näsudden-området i omedelbar närhet av Runemo strömmar har sådana värden att området bör klassas som riksidresse bl a på grund av Näsuddens höga värde som sötvattenstrandäng. Idag anser Länsstyrelsen att värdet i denna del av Voxnan vad gäller fisk och kräftor är av riksidresse. *Länsstyrelsen avser att underrätta Naturvårdsverket och Boverket om att området Voxnan-Näsudden ska utökas att inkludera Runemo strömmar och hela området klassas som riksidresse för naturvård.*

När så skett, kommer i så fall - om kraftverksbygge blir aktuellt - två riksidressen att ställas mot varandra. Och först i detta skede tar då Länsstyrelsen ställning till vilket idresse som är starkast.

Vattenkraftsutvinning som riksidresse i Voxnan vid Runemo enligt riksdagens vattenkraftsplan kvarstår. *Länsstyrelsens styrelse anser dock att klassificeringen av riksidresset bör omprövas* och Boverket och berörda centrala förvaltningsmyndigheter kommer att underrättas.

R1 Voxnan är av riksidresse för naturvård och friluftsliv. Kartredovisningen visar R1 som riksidresse för naturvärden men riksidresset för friluftslivet framgår ej. Detta är ett återkommande kartredovisningsproblem där underliggande idressen döljs.

Riksidresse för naturvärden enligt 2 kap 6§ NRL gäller för stora delar av vattensystemet från Galvsjön och uppströms in i Ljusdals kommun. Område med beteckning **R6** har nu utvidgats så att också området (bl a Andån och Lång Rösten) med beteckning R100 enligt samrådsförslaget omfattas.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
801 70 GÄVLE	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-61 13 10

Genom att fäbodarnas namn nu satts ut på **R11** har riksintresset fäbodvallarna blivit tydligare. (I riksintresset R11 ingår nu även R12 och R13.) Det är särskilt viktigt att framhålla att fäbodarna icke blott är ett kulturhistoriskt viktigt arv att förvalta. De har dessutom ett mycket högt värde från naturvårdssynpunkt, de innehåller inte sällan höga biologiska värden, de är viktiga för uppfattningen av landskapet och de är ovärderliga för friluftslivet.

Områdesbestämmelserna för fäbodarna bör även innehålla synpunkter på skogsbruket. Naturvårdsverket har föreslagit att skogsområdet som de riksintressanta fäbodarna R11 ligger inom också ska utredas för att klargöra om naturvärdet är av riksintresse. Skogen i ett riksintresseområde är inte skyddad såvida inga andra bestämmelser än NRL (t ex naturvårdslagen eller plan- och bygglagen) reglerar markanvändningen.

Om det krävs av skogsägare att "särskild hänsyn" ska tas, är markägaren berättigad till ersättning. Skogsvårdslagen räcker.

Riksintresse för kraftledningsutbyggnad enligt 2 kap 8§ NRL skall redovisas. Planerad ledning mellan Malvik-Dönje **R18** kommer att inkräkta på ovanstående område vid Voxnan-Näsudden. Slutlig lokalisering och krav på utförande kommer att påverkas när Voxnan-Näsudden-området klassats som riksintresse.

Konflikter mellan olika riksintressen som gruvintresse (2 kap 7§ NRL) och naturvårdsintresse (2 kap 6§ NRL) både vid påbörjad gruvdrift vid Kringeltjärn **R22-R2** och eventuell kommande gruvdrift vid Groparbo och Mattsmyra **R23-R1** är behandlade.

I beskrivningen av samtliga riksintresseområdena **R1-20** samt **R22-23** där ytterligare riksintressen är företrädda bör alla övriga riksintressen som berör området också omnämnas.

Teckenförklaringen till kartan beskriver R1-R23 som Riksintresseområden. **R21** är inte klassat som riksintresse. I beskrivande text till R21 står visserligen att "Området kan innehålla fyndigheter som är av riksintresse" men texten på kartan kan ändå vara vilseledande.

Det "övriga intresset" R78 Stormyrans-Grannäsen har sådana naturvärden att det bör betraktas som blivande riksintresse för naturvården.

Mellankommunala frågor

Fler och fler frågor blir av mellankommunalt intresse. Kommunen deltar på olika sätt i samverkan med grannkommuner. Detta beskrivs väl i planförslaget. Ett exempel är Bergslagsdiagonalen som ska förbinda Norrlandskusten med bl a Falun och Borlänge kommuner. Kommunen kunde i detta sammanhang även ha redogjort för tankar kring planerade vägar och behov av ändamålsenliga strukturer liksom för transportsektorns framtid, dess problem och konsekvenser.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
801 70 GÄVLE	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-61 13 10

Som framgår ovan kan ev kraftutvinning i Runemo strömmar bli en mellankommunal fråga.

Länsstyrelsen vill särskilt betona att vattenfrågor är mellankommunala till sin natur även av andra skäl som t ex att eventuell påverkan på vattenkvaliteten i Voxnan i Ovanåker får effekter nedströms i andra kommuner och i slutändan även för Bottenhavet.

Naturvårdsverket har i flera sammanhang uttalat att även vattentillgångar borde klassas som riksintresse, vilket även kommunen var inne på i samrådskedet i beskrivningen av bl a Bornasen som till del ingår i R4.

Hälsa och säkerhet

En hälsa och säkerhetsfråga som är viktig i kommunen är översvämningsrisk. I planförslaget hänvisas till tätortsplanerna för Alfta och Edsbyn där översvämningshotade områden redovisas. Översvämningsrisken är en viktig del i riskanalysen som kopplas till översiktsplanen.

Transporter av farligt gods över vattentäkter är en annan viktig riskfråga, radon ytterligare en.

Avsnittet om hälsa och säkerhet bör fördjupas vad gäller trafikbuller-situationen, luftutsläpp och luftkvalitet, trafiksäkerhet samt risker.

Översiktsplanens konsekvenser

Det är viktigt att gruvexploateringens konsekvenser blir väl belysta eftersom påbörjad och kommande brytning av grafit är den största mark- och vattenanvändningsfrågan i kommunen för lång tid framöver. Framställningen hade vunnit på att gruvdriften och dess konsekvenser behandlats i eget stycke och inte som nu tillsammans med grus- och torvtäkt. Förutom konflikter med riksintressen som berörts kan eventuell konflikt med naturvårdsintresse vid Vålmyran som ligger strax väster om Månsberg uppstå. Dessutom bör hanteringen av deponier av restmaterial efter anrikning diskuteras även ur landskapsbildssynpunkt eftersom volymerna är stora. Det är också en miljöfråga genom att materialet är giftigt och kan påverka vattensystemen.

Om brytning och anrikning ej kan ske på samma plats ökar transportmängderna. Stora mängder bullerstörande och luftförorenande transporter som ska föras genom kommunen kan påverka samhällets övriga markanvändning t ex tätortsutbyggnaden och leda till behov av nya transportleder.

Planförslaget anger att gruvdriften måste planeras långsiktigt. Det gäller att över tiden få en bra hushållning av den ytterst värdefulla grafitförekomsten ihop med andra naturresursfrågor. Någon form av strategisk konsekvensbeskrivning för verksamhetens långsiktiga utveckling synes angelägen. Översiktsplanens hantering av frågan är en bra början.

Övrigt

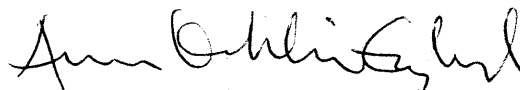
Eftersom översiktsplanen ska leva längre än till årsskiftet bör hänvisningar till lagar som från och med årsskiftet ingår i miljöbalken korrigeras vad gäller detta.

Beslut i detta ärende har fattats av Länsstyrelsens styrelse.

I beslutet deltog landshövding Lars Eric Ericsson samt ledamöterna Stig Wigren, Birgit Wallström, Inga Hagström, Per-Olof Svensson, Mats Åstrand, Vivi-Ann Sundqvist, Olle Nilsson Sträng, Björn Brink, Patrik Norinder, Sigvard Ring, Håkan Larsson, Sven Åke Abberyd och Jörgen Sjöstedt.

I den slutliga handläggningen deltog även Lars Bonde (natur), Anders Enqvist (lantbruk), Kalle Gullberg (fiske), Maria Nordström (miljö), Ingalill Raela (regionalekonomi), Margareta Sundberg (kultur), Olle Tiderman (kommunikation) samt länsarkitekt Anna Dehlin-Englund, föredragande

Lars Eric Ericsson

Anna Dehlin-Englund

Kopia till
Banverket Mellersta regionen, Gävle
Boverket
Fo53 Gävleborgsgruppen
Kommunförbundet Gävleborg
Landstinget, samhällsmedicin
Lantmäterimyndigheten i Gävleborg
Naturvårdsverket
NUTEK Energi, 117 86 Stockholm
Riksantikvarieämbetet
SMHI, Box 923, 601 19 Norrköping
SGU, Uppsala
Skogsvårdsstyrelsen, Fältenheten, 826 83 Söderhamn
Statens Energimyndighet
Svenska kraftnät, Box 526; 162 15 Vällingby
Statens naturvårdsverk
Vägverket Region Mitt, Gävle
Vägverket Region Mitt, Härnösand
Ljusdals kommun
Bollnäs kommun
Rättviks kommun
Faluns kommun
Länsstyrelsen Dalarna

Länsstyrelsen: länsledningen, bostad, fiske, försvar, kommunikation, kultur, lantbruk, miljö, natur, plan, regek, rätts, sociala, akten.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
801 70 GÄVLE	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-61 13 10

Kommunfullmäktige

1999-12-13

Kf § 157

Dnr 1995.331 212

Antagande av "KOMMUNOMFATTANDE ÖVERSIKTSPLAN"

Ansvarig tjänsteman: Arne Stenberg

Ovanåkers kommuns andra generationens översiktsplan, som nu förhoppningsvis kommer att antas som den första i länet, har bedrivits i projektform. Projektorganisationen har bestått av en politisk styrgrupp som till sitt förfogande haft en projektledningsgrupp vilket närmare beskrivs i dokumentets förord.

Planen speglar samhällsutvecklingen och har särskilt inarbetat och lyft fram miljöfrågor, långsiktig hållbar utveckling och kretsloppstänkande. Kommunens, och främst Voxna älvs värden när det gäller naturvård- och friluftslivsprojekt samt att utveckla våra riksintressanta kulturmiljöer, är andra frågor som särskilt behandlats.

Under projekttiden har ett flertal projekt kommit i gång, eller är i ett inledningsskede, vilka har draghjälp av pågående ÖP-arbete. Exempel är pågående EU-projekten "Kulturmiljöturism" och fiske- och friluftslivsprojekt "Fiskevård i Ovanåker". Ett annat är en dagsaktuell ansökan till miljödepartementet om ett miljöinriktat "Lokalt investeringsprogram".

För övrigt har kommunens ÖP-arbete redan fått positiva effekter i och med att det uppmärksammats på riksnivå. Bl.a. medverkar kommunen i en av programpunkterna vid en av Boverket arrangerad konferens i Gävle i december.

Styr- och projektledningsgruppen föreslår kommunfullmäktige att anta översiktsplanen i enlighet med Plan- och bygglagen 1 kap 3 § ("Varje kommun skall ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen skall ge vägledning för beslut om användning av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras.").

Beredning

Arbetsutskottet § 186/99
Kommunstyrelsen § 183/99

BESLUT i enlighet med kommunstyrelsens förslag

- Kommunfullmäktige antar Översiktsplan 2000 för Ovanåkers kommun att gälla fr o m 1 januari 2000.

EXPEDIERING

För kännedom: Samhällsbyggnadskontoret, B Mårtensson, J Wahlman, B Ohlsson, T Haglind, E Eriksson, T Vendelberga.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

UPA | CFF | BE